

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма	«Управління фінансовим бізнесом»

Форма здобуття освіти: *очна (денна)*

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Розвиток платіжних систем в Україні»

здобувача Чорнухи Юлії Валеріївни
(Прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис здобувача)

Науковий керівник:

доктор філософії з економіки,

доцент кафедри банківської справи та страхування
(наукова ступінь, учене звання, посада)

(підпис) О.Ю. Макаров
(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:
доктор економічних наук, професор _____ Л.О. Примостка
(підпис)

Київ 2026

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота на тему «Розвиток платіжних систем в Україні» викладена на 67 сторінках друкованого тексту, містить 15 таблиць, 4 рисунків. Список використаних джерел налічує 62 найменувань.

«Розвиток платіжних систем в Україні»

Об'єктом дослідження є процес розвитку платіжних систем в Україні в умовах цифрової трансформації економіки.

Предметом дослідження виступають теоретичні, організаційно-економічні та нормативно-правові засади функціонування платіжних систем та механізми їх удосконалення.

Метою роботи є дослідження сучасного стану, проблем і перспектив розвитку платіжних систем в Україні та розроблення рекомендацій щодо підвищення їх ефективності й стійкості.

У роботі досліджено сутність і роль платіжних систем у фінансовій системі держави, проаналізовано нормативно-правове забезпечення їх функціонування, розглянуто світові тенденції розвитку платіжної інфраструктури. Проведено аналіз сучасного стану ринку платіжних послуг України, оцінено діяльність основних платіжних систем та визначено ключові проблеми їх розвитку в умовах цифровізації й воєнного стану. Обґрунтовано напрями вдосконалення платіжної інфраструктури та підвищення безпеки й ефективності платіжних операцій.

Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні наукових підходів до дослідження платіжних систем. Практичне значення полягає у можливості використання результатів дослідження органами державного регулювання, банківськими установами та фінтех-компаніями для вдосконалення платіжної інфраструктури України.

Ключові слова: платіжна система, платіжна інфраструктура, безготівкові розрахунки, цифровізація, фінтех, платіжні послуги, фінансовий ринок.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ.....	7
1.1 Сутність, класифікація та роль платіжних систем у фінансовій системі держави.....	7
1.2 Нормативно-правове регулювання функціонування платіжних систем в Україні	14
1.3 Світові тенденції розвитку платіжних систем та їх вплив на національну економіку.....	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ.....	23
2.1 Сучасний стан ринку платіжних систем в Україні	23
2.2 Аналіз діяльності основних платіжних систем та їх частки на фінансовому ринку	28
2.3 Оцінка проблем і ризиків розвитку платіжних систем в умовах цифровізації та воєнного стану	33
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ	39
3.1 Шляхи підвищення ефективності функціонування платіжних систем	39
3.2 Інноваційні технології та цифрові рішення у розвитку платіжної інфраструктури	44
3.3 Рекомендації щодо удосконалення державної політики у сфері платіжних систем	49
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімкою трансформацією фінансової системи України під впливом цифровізації, глобалізаційних процесів та воєнних викликів. Платіжні системи є ключовим елементом сучасної економіки, оскільки забезпечують безперервність грошового обігу, ефективність розрахунків між суб'єктами господарювання, державою та населенням, а також формують основу для розвитку безготівкової економіки. В умовах інтеграції України до європейського фінансового простору та імплементації стандартів ЄС особливого значення набуває модернізація національної платіжної інфраструктури відповідно до вимог міжнародних організацій, зокрема Національний банк України та European Central Bank.

Сучасний етап розвитку платіжних систем в Україні характеризується активним зростанням частки безготівкових операцій, розширенням використання платіжних карток, мобільних застосунків та інтернет-банкінгу. Значний вплив на трансформацію платіжного ринку мають міжнародні платіжні системи, зокрема Visa та Mastercard, а також національні інструменти, такі як система електронних платежів НБУ та державна платіжна система «ПРОСТІР».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти функціонування платіжних систем досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Значний внесок у вивчення проблем розвитку платіжних систем, безготівкових розрахунків та цифровізації фінансового сектору зробили такі українські вчені, як В. І. Міщенко, А. М. Мороз, О. І. Барановський, Т. С. Смовженко, М. І. Савлук, Л. О. Примостка та інші. У їхніх працях розкрито питання розвитку банківської системи, удосконалення платіжної інфраструктури, впровадження інноваційних платіжних інструментів та забезпечення фінансової стабільності. Водночас сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією економіки, розвитком фінтех-компаній, відкритого банкінгу та функціонуванням фінансового

сектору в умовах воєнного стану, потребують подальшого комплексного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є комплексне дослідження теоретичних засад, сучасного стану та перспектив розвитку платіжних систем в Україні, а також розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення їх ефективності та стійкості.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити сутність, класифікацію та роль платіжних систем у фінансовій системі держави;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання функціонування платіжних систем в Україні;
- дослідити світові тенденції розвитку платіжної інфраструктури;
- здійснити аналіз сучасного стану ринку платіжних систем України;
- оцінити діяльність основних платіжних систем та їх частку на фінансовому ринку;
- визначити ключові проблеми та ризики розвитку платіжних систем в умовах цифровізації та воєнного стану;
- обґрунтувати напрями вдосконалення платіжної інфраструктури та державної політики у цій сфері.

Об'єктом дослідження є процес розвитку платіжних систем в Україні в умовах цифрової трансформації економіки.

Предметом дослідження виступають теоретичні, організаційно-економічні та нормативно-правові засади функціонування платіжних систем, а також механізми їх удосконалення.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних підходів; системний підхід – для визначення місця платіжних систем у фінансовій системі держави; статистичний та економіко-аналітичний методи – для оцінки динаміки розвитку ринку платіжних послуг; порівняльний аналіз – для дослідження світових

тенденцій; графічний метод – для наочного відображення результатів; метод прогнозування – для визначення перспектив розвитку платіжної інфраструктури.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій органами державної влади, зокрема регуляторними органами фінансового ринку, банківськими установами та фінтех-компаніями з метою підвищення ефективності, безпеки та конкурентоспроможності національної платіжної системи. Результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання дисциплін «Банківська справа», «Грошово-кредитні системи», «Платіжні системи та розрахунки», а також у практичній діяльності фінансових установ.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість дослідження полягає у поглибленні наукових підходів до розуміння сутності, функцій та ролі платіжних систем у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи держави. Методична значущість роботи полягає у застосуванні комплексу сучасних методів економічного аналізу для оцінювання стану та тенденцій розвитку платіжних систем, що може бути використано під час подальших наукових досліджень у сфері банківської справи та фінансових технологій.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, матеріали Національного банку України, статистичні дані органів державної влади, інформаційні ресурси державних порталів відкритих даних, зокрема data.gov.ua та Дія, аналітичні звіти міжнародних фінансових організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, а також офіційні матеріали банківських установ та платіжних систем.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють теоретичні, аналітичні та прикладні аспекти розвитку платіжних систем в Україні, висновків та списку використаних джерел. Перший розділ присвячений теоретичним засадам функціонування платіжних систем; у другому здійснено аналіз сучасного стану та динаміки їх розвитку; у третьому обґрунтовано напрями

вдосконалення та перспективи розвитку платіжної інфраструктури України в умовах цифрової трансформації економіки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

1.1 Сутність, класифікація та роль платіжних систем у фінансовій системі держави

Сучасна фінансова система держави функціонує як складний багаторівневий механізм перерозподілу фінансових ресурсів, забезпечення руху грошових потоків та підтримання макроекономічної стабільності. У цьому механізмі платіжні системи виступають інфраструктурною основою, що забезпечує реалізацію грошових відносин між усіма економічними агентами. Вони є невід’ємним елементом фінансового ринку, оскільки створюють технічні, правові та організаційні умови для здійснення розрахунків, виконання зобов’язань і передачі вартості в межах національної економіки та у міжнародному просторі. Науковці О. А. Джусов та О. І. Піляк наголошують, що ефективність функціонування платіжних систем безпосередньо впливає на рівень фінансової стабільності держави та розвиток цифрової економіки [11]. Т. Г. Затонацька, В. В. Сусленко та М. М. Лаврентьєв підкреслюють, що сучасні електронні платіжні системи стали ключовим інструментом цифрової трансформації фінансового сектору [20]. Н. В. Трусова та І. О. Чкан акцентують увагу на необхідності мінімізації ризиків функціонування платіжних систем в умовах економічної нестабільності [54]. І. П. Ситник, І. Васильчук, О. Колодізєв, К. Вжитинська, О. Кузьміна та В. Смоляк у своїх дослідженнях відзначають важливість адаптації української платіжної інфраструктури до європейських стандартів та глобалізаційних процесів [47]. Т. Е. Ставерська розглядає еволюцію платіжних систем через призму інноваційних технологій та розвитку цифрових фінансових сервісів [50].

Платіжна система в економічному розумінні є сукупністю інституцій, інструментів, правил та процедур, які забезпечують переказ коштів між суб'єктами господарювання, фінансовими установами та фізичними особами. Вона охоплює як банківські, так і небанківські інституції, платіжні інструменти, розрахункові механізми, інформаційно-технологічні платформи та нормативно-правове забезпечення. Через платіжні системи відбувається реалізація функції грошей як засобу обігу та засобу платежу, а також забезпечується стабільність грошового обігу [29, с.283].

У національній економіці провідну роль у формуванні та регулюванні платіжної інфраструктури відіграє Національний банк України, який визначає правила функціонування платіжних систем, здійснює їх нагляд і забезпечує роботу системно важливих розрахункових механізмів. Одним із ключових елементів національної платіжної інфраструктури є Система електронних платежів НБУ, яка забезпечує міжбанківські розрахунки в режимі реального часу та виступає базовим компонентом фінансової стабільності. Саме через такі системи реалізується монетарна політика держави, оскільки оперативність і надійність розрахунків безпосередньо впливають на ефективність грошово-кредитного регулювання.

Економічна сутність платіжних систем проявляється у їх здатності мінімізувати трансакційні витрати в економіці, прискорювати обіг капіталу та підвищувати прозорість фінансових потоків. Розвинена платіжна інфраструктура сприяє зменшенню частки готівкового обігу, що, у свою чергу, позитивно впливає на рівень фінансової дисципліни, податкову прозорість та боротьбу з тіньовою економікою. У цьому контексті платіжні системи виконують не лише технічну, а й стратегічну функцію, формуючи передумови для сталого економічного зростання [3].

В умовах цифрової трансформації економіки роль платіжних систем суттєво зросла. Активний розвиток електронної комерції, дистанційного банкінгу, мобільних додатків та фінтех-сервісів зумовив перехід від традиційних форм розрахунків до цифрових платіжних інструментів. Це розширило можливості

доступу населення до фінансових послуг, сприяло фінансовій інклюзії та інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Платіжні системи також виконують важливу соціально-економічну функцію, оскільки забезпечують безперервність розрахунків у кризових умовах, зокрема під час воєнного стану. Стійкість платіжної інфраструктури в умовах підвищених ризиків є показником інституційної зрілості фінансової системи держави. Забезпечення безперервності платежів, оперативність проведення розрахунків та захист інформації від кіберзагроз стають визначальними чинниками довіри до фінансових інститутів [47, с.34].

Для узагальнення ключових характеристик платіжних систем доцільно подати їх у систематизованому вигляді (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Основні характеристики платіжних систем як елементу фінансової системи держави

Критерій	Зміст характеристики	Економічне значення
Інституційний	Сукупність банків, небанківських фінансових установ, платіжних організацій	Формування інфраструктури грошового обігу
Функціональний	Забезпечення переказу коштів та виконання зобов'язань	Підтримання безперервності розрахунків
Технологічний	Використання електронних платформ, цифрових інструментів	Прискорення обігу коштів і зниження витрат
Правовий	Регулювання діяльності через нормативні акти	Захист прав учасників і забезпечення стабільності
Макроекономічний	Вплив на грошовий обіг та монетарну політику	Сприяння фінансовій стабільності

Джерело: [7, с.22]

Таким чином, платіжні системи є складним багатокомпонентним явищем, яке поєднує економічні, організаційні, правові та технологічні аспекти. Їх функціонування забезпечує реалізацію ключових функцій грошей, підтримує ліквідність банківської системи та створює умови для стабільного розвитку національної економіки. У сучасних умовах саме рівень розвитку платіжної інфраструктури є одним із показників конкурентоспроможності фінансової системи держави та її готовності до інтеграції у глобальний фінансовий простір.

Класифікація платіжних систем є важливим елементом теоретичного осмислення їх сутності, оскільки дозволяє систематизувати різноманітні форми організації розрахунків, визначити їх функціональні особливості та оцінити вплив на фінансову систему держави. У сучасній економічній науці платіжні системи розглядаються як багатовимірна категорія, що може бути структурована за різними ознаками залежно від масштабу діяльності, характеру учасників, способу проведення розрахунків, технологічної основи та рівня системної значущості [1, с.63]. Дослідження М. О. Євдокімової свідчать, що ефективна класифікація платіжних систем дає можливість оцінити рівень їх адаптивності до сучасних економічних викликів та цифрових трансформацій [13]. О. П. Заруцька та Т. Б. Прохорець акцентують увагу на необхідності вдосконалення механізмів функціонування платіжних систем в умовах розвитку електронної комерції та безготівкових розрахунків [19]. Ю. О. Лупенко та І. П. Ситник розглядають сучасну модель платіжної системи України як складну інтегровану структуру, що поєднує державне регулювання та ринкові механізми [29]. М. М. Мусієнко та В. З. Кузьмінський підкреслюють, що розвиток платіжних систем безпосередньо залежить від рівня цифровізації фінансового сектору та впровадження інноваційних технологій [31]. О. Л. Українська у своїх наукових працях зазначає, що державне регулювання платіжних систем є необхідною умовою підтримання стабільності грошового обігу та мінімізації фінансових ризиків [56].

З позиції територіального охоплення платіжні системи поділяються на національні та міжнародні. Національні системи функціонують у межах однієї держави та регулюються її законодавством, забезпечуючи внутрішні розрахунки між економічними агентами. Їх розвиток є індикатором фінансового суверенітету країни та здатності забезпечувати автономність грошового обігу. В Україні ключову роль у цьому сегменті відіграє інфраструктура, яка включає систему міжбанківських розрахунків та національні платіжні інструменти.

Міжнародні платіжні системи забезпечують транскордонні перекази коштів і функціонують на основі уніфікованих стандартів та глобальних технологічних платформ. Вони сприяють інтеграції національної економіки у світовий

фінансовий простір, полегшують міжнародну торгівлю, рух капіталу та інвестиційні процеси. Значну частку міжнародного карткового ринку займають Visa та Mastercard, які забезпечують глобальну мережу обслуговування та стандартизацію платіжних операцій. Їх діяльність створює умови для підвищення конкуренції на внутрішньому ринку та стимулює впровадження інноваційних рішень [30].

Залежно від порядку здійснення розрахунків платіжні системи можуть функціонувати на валовій основі в режимі реального часу або на основі клірингових механізмів із відкладеним взаємозаліком зобов'язань. Системи валових розрахунків у режимі реального часу забезпечують негайне виконання платежів та мінімізацію кредитного ризику між учасниками, що має особливе значення для великих міжбанківських операцій і реалізації монетарної політики. Клірингові системи, своєю чергою, оптимізують ліквідність, дозволяючи здійснювати взаємозалік великої кількості операцій протягом визначеного періоду.

З огляду на характер учасників платіжні системи можуть бути банківськими та небанківськими. Банківські системи традиційно становлять основу національної платіжної інфраструктури, оскільки банки виступають головними фінансовими посередниками та мають доступ до рахунків у центральному банку. Небанківські системи, які активно розвиваються у межах фінтех-сектору, орієнтовані на надання інноваційних сервісів, зокрема електронних гаманців, мобільних платежів і миттєвих переказів. Їх поширення є проявом цифровізації фінансових послуг і підвищення конкуренції на ринку [59].

За рівнем системної значущості виділяють системно важливі, соціально важливі та звичайні платіжні системи. Системно важливі системи мають ключове значення для стабільності фінансового сектору, оскільки їхня безперебійна робота впливає на функціонування всієї економіки. Порухи їх діяльності може спричинити ланцюгову реакцію неплатежів, зниження ліквідності та фінансову нестабільність. Саме тому регулятор приділяє особливу увагу нагляду, управлінню ризиками та кіберзахисту таких систем.

В умовах цифрової економіки зростає значення технологічної класифікації платіжних систем. Традиційні системи поступово доповнюються цифровими платформами, що використовують хмарні технології, мобільні додатки, безконтактні інтерфейси та елементи штучного інтелекту для обробки транзакцій. Розвиток миттєвих платежів, відкритого банкінгу та інтеграції API формує нову архітектуру платіжної інфраструктури, орієнтовану на швидкість, зручність і безпеку [13, с.97].

Систематизацію основних класифікаційних ознак платіжних систем доцільно подати у вигляді узагальненої таблиці.

Таблиця 1.2 – Класифікація платіжних систем за основними ознаками [52, с.129]

Класифікаційна ознака	Види платіжних систем	Характеристика
Територіальне охоплення	Національні	Функціонують у межах однієї держави, регулюються національним законодавством
	Міжнародні	Забезпечують транскордонні розрахунки, діють на основі глобальних стандартів
Спосіб розрахунків	Валові в режимі реального часу	Миттєве виконання кожної операції окремо
	Клірингові	Взаємозалік зобов'язань з подальшим остаточним розрахунком
Склад учасників	Банківські	Основні учасники – банки та центральний банк
	Небанківські	Фінтех-компанії, платіжні організації, електронні установи
Рівень значущості	Системно важливі	Впливають на фінансову стабільність держави
	Соціально важливі	Забезпечують масові роздрібні платежі
Технологічна основа	Традиційні	Використання класичних банківських каналів
	Цифрові	Використання мобільних, інтернет- та безконтактних технологій

Джерело: [52, с.129]

Роль платіжних систем у фінансовій системі держави проявляється у кількох стратегічних напрямках. По-перше, вони забезпечують стабільність грошового обігу та сприяють підтриманню ліквідності банківського сектору. По-друге, вони створюють умови для ефективного функціонування ринку капіталів, бюджетної системи та соціальних програм. По-третє, через платіжні системи реалізуються інструменти монетарної політики, оскільки швидкість і надійність

розрахунків впливають на трансмісію процентних ставок та обсяг грошової маси. На думку Б. Адамика та В. Ткачука, сучасні платіжні системи виступають базовою складовою цифрової економіки та визначають ефективність фінансових потоків у державі [1]. О. В. Батієвська підкреслює, що розвиток електронних платіжних систем забезпечує прискорення розрахунків і мінімізацію витрат на обслуговування грошового обігу [3]. Р. Квасницька, І. Форкун та Т. Гордєєва акцентують увагу на необхідності посилення кіберзахисту платіжної інфраструктури в умовах цифровізації фінансових послуг [23]. Є. А. Снідко та І. І. Хилько зазначають, що розвиток електронних платіжних систем позитивно впливає на фінансову стабільність держави та рівень довіри населення до банківського сектору [49]. Ю. Бублик, Ю. Шаповал, О. Шпанель-Юхта та С. Брус доводять, що розширення доступу до безготівкових розрахунків сприяє розвитку cashless-економіки та фінансової інклюзії населення [57].

Крім того, платіжні системи відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової інклюзії населення. Розширення доступу до електронних платежів сприяє залученню громадян до формального фінансового сектору, підвищує прозорість економічних операцій і стимулює розвиток підприємництва. У період воєнного стану їх безперебійна робота стала ключовою передумовою своєчасного здійснення соціальних виплат, пенсій, гуманітарної допомоги та міжнародних фінансових переказів [21, с.118].

Таким чином, класифікація платіжних систем дозволяє глибше зрозуміти їх структурну різноманітність та функціональні особливості, а їх роль у фінансовій системі держави полягає у забезпеченні стабільності грошового обігу, підтриманні довіри до фінансових інститутів та формуванні передумов для сталого економічного розвитку.

1.2 Нормативно-правове регулювання функціонування платіжних систем в Україні

Ефективне функціонування платіжних систем неможливе без чітко сформованого нормативно-правового середовища, яке визначає порядок здійснення розрахунків, права та обов'язки учасників, вимоги до безпеки операцій і механізми державного нагляду. У сучасних умовах правове регулювання платіжної інфраструктури виступає не лише інструментом забезпечення стабільності фінансового сектору, а й чинником інтеграції України до європейського економічного простору [56, с.17].

Нормативно-правова база у сфері платіжних систем формується з урахуванням міжнародних стандартів та рекомендацій, розроблених такими інституціями, як Bank for International Settlements, а також принципів, що застосовуються в практиці European Central Bank. Гармонізація українського законодавства з правом Європейського Союзу є важливим етапом реформування фінансового сектору та передумовою впровадження відкритого банкінгу, миттєвих платежів і сучасних цифрових інструментів [60].

Базовим нормативним актом, що визначає загальні засади функціонування платіжних систем, є Закон України «Про платіжні послуги», який встановлює правові основи надання платіжних послуг, регулює діяльність платіжних організацій, банків та небанківських установ, визначає порядок ліцензування та нагляду. Цей закон закріплює нову модель регулювання платіжного ринку, орієнтовану на розширення конкуренції, розвиток фінтех-сектору та впровадження європейських стандартів у сфері електронних платежів.

Центральним органом, який здійснює регулювання та нагляд у сфері платіжних систем, є Національний банк України. Його повноваження охоплюють реєстрацію платіжних систем, визначення порядку їх функціонування, встановлення вимог до управління ризиками, проведення моніторингу операцій та застосування заходів впливу у разі порушення законодавства. НБУ також

забезпечує функціонування системно важливих платіжних інфраструктур та координує діяльність учасників ринку [34].

Важливою складовою правового регулювання є підзаконні нормативні акти, які деталізують порядок здійснення міжбанківських переказів, використання електронних платіжних засобів, захисту прав споживачів фінансових послуг, кібербезпеки та управління операційними ризиками. Ці документи встановлюють вимоги до інформаційної безпеки, автентифікації користувачів, порядку обробки персональних даних та збереження банківської таємниці.

Особливого значення набуває регулювання у сфері запобігання відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. Платіжні системи є ключовим каналом руху фінансових потоків, тому державна політика спрямована на забезпечення прозорості операцій, ідентифікацію клієнтів та впровадження ризик-орієнтованого підходу. Відповідні норми узгоджуються з міжнародними стандартами та сприяють зміцненню довіри до фінансової системи України на міжнародному рівні.

У період воєнного стану правове регулювання платіжних систем зазнало певних змін, спрямованих на забезпечення безперервності розрахунків, стабільності банківської системи та захисту національних інтересів. Було впроваджено тимчасові обмеження на валютні операції, посилено вимоги до кіберзахисту та забезпечено резервні канали обробки платежів. Такі заходи продемонстрували гнучкість нормативної бази та її здатність адаптуватися до надзвичайних умов [2].

Таким чином, нормативно-правове регулювання платіжних систем в Україні є комплексною системою взаємопов'язаних законодавчих і підзаконних актів, що формують цілісне правове поле функціонування платіжної інфраструктури. Воно забезпечує баланс між інноваційним розвитком фінансових технологій та необхідністю підтримання стабільності й безпеки грошового обігу.

Для узагальнення основних нормативних документів, що регулюють функціонування платіжних систем в Україні, доцільно представити їх у систематизованому вигляді (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Основні нормативно-правові акти, що регулюють функціонування платіжних систем в Україні

Нормативний акт	Рік прийняття	Ключові положення	Значення для платіжного ринку
Закон України «Про платіжні послуги» [18]	2021	Визначає правові засади надання платіжних послуг, порядок ліцензування та нагляду	Гармонізація з європейським законодавством, розвиток конкуренції
Закон України «Про Національний банк України» [17]	1999 (зі змінами)	Встановлює повноваження НБУ у сфері регулювання платіжних систем	Забезпечення стабільності та нагляду
Закон України «Про банки і банківську діяльність» [15]	2000 (зі змінами)	Регулює діяльність банків як основних учасників платіжних систем	Формування банківської складової платіжної інфраструктури
Нормативні акти НБУ щодо міжбанківських розрахунків	Постійно оновлюються	Визначають порядок здійснення переказів, управління ризиками	Забезпечення надійності та безперервності платежів
Законодавство у сфері фінмоніторингу [16]	2019 (нова редакція)	Встановлює вимоги щодо ідентифікації клієнтів та запобігання відмиванню коштів	Підвищення прозорості фінансових операцій

Джерело: [18;17;15;16]

Сучасна система нормативно-правового регулювання платіжних систем в Україні не обмежується лише формальним закріпленням правових норм, а передбачає розгалужену систему державного нагляду, контролю та моніторингу діяльності учасників платіжного ринку. У цьому контексті ключове значення має формування ефективних механізмів пруденційного нагляду, які забезпечують фінансову стабільність, захист прав користувачів платіжних послуг і мінімізацію системних ризиків.

Центральне місце у системі державного регулювання займає Національний банк України, який здійснює як нормативне регулювання, так і безпосередній нагляд за діяльністю банківських та небанківських установ, що надають платіжні послуги. Повноваження НБУ включають ліцензування, ведення реєстрів платіжних організацій, оцінку їх фінансової стійкості, перевірку відповідності вимогам законодавства, а також застосування заходів впливу у разі виявлення порушень.

Такий підхід відповідає міжнародній практиці та спрямований на забезпечення прозорості функціонування платіжної інфраструктури.

Особливого значення набуває ризик-орієнтований підхід до нагляду, який передбачає концентрацію уваги регулятора на найбільш системно важливих установах та операціях з підвищеним рівнем ризику. У цьому аспекті українська модель регулювання поступово гармонізується з рекомендаціями Bank for International Settlements, які визначають міжнародні стандарти функціонування фінансової інфраструктури, зокрема принципи для системно важливих платіжних систем. Впровадження цих принципів сприяє підвищенню надійності розрахунків, зменшенню кредитного та ліквідного ризиків, а також посиленню операційної стійкості платіжних систем.

Імплементація європейських стандартів є стратегічним напрямом реформування українського платіжного ринку. У межах виконання зобов'язань щодо євроінтеграції Україна поступово адаптує своє законодавство до вимог Європейського Союзу, зокрема до положень директиви PSD2, яка регламентує функціонування ринку платіжних послуг, запроваджує концепцію відкритого банкінгу та визначає нові категорії надавачів платіжних сервісів. Орієнтація на практику European Central Bank дозволяє забезпечити сумісність української платіжної інфраструктури з європейською та створює передумови для інтеграції до єдиного платіжного простору.

Важливим елементом державної політики є також забезпечення кібербезпеки та операційної стійкості платіжних систем. З огляду на зростання кіберзагроз та активізацію цифрових каналів обслуговування, регулятор посилює вимоги до захисту інформації, багатофакторної автентифікації клієнтів, безперервності бізнес-процесів та резервування даних. У період воєнного стану ці заходи набули особливої актуальності, оскільки безперебійна робота платіжної інфраструктури стала критично важливою для функціонування економіки та забезпечення соціальних виплат.

Систематизацію основних напрямів державного нагляду та імплементації європейських стандартів доцільно подати у вигляді таблиці, що відображає їх зміст та значення для розвитку платіжного ринку (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Основні механізми державного нагляду та напрями імплементації європейських стандартів у сфері платіжних систем

Напрямок регулювання	Зміст механізму	Вплив на розвиток платіжних систем
Ліцензування та реєстрація	Надання дозволів на здійснення платіжної діяльності, ведення реєстрів	Забезпечення прозорості ринку та контролю за учасниками
Пруденційний нагляд	Оцінка фінансової стійкості, управління ризиками	Підвищення стабільності та зменшення системних ризиків
Ризик-орієнтований підхід	Моніторинг операцій з підвищеним рівнем ризику	Оптимізація наглядових ресурсів та підвищення ефективності контролю
Імплементація PSD2	Запровадження відкритого банкінгу, нових категорій платіжних установ	Посилення конкуренції та розвиток фінтех-сектору
Кібербезпека та захист даних	Вимоги до автентифікації, захисту інформації, резервування	Підвищення довіри користувачів та стійкості інфраструктури

Джерело: складено автором

Запровадження зазначених механізмів сприяє формуванню сучасної моделі регулювання платіжних систем, яка поєднує вимоги фінансової стабільності з підтримкою інноваційного розвитку. Водночас важливо забезпечити баланс між регуляторним впливом і стимулюванням конкуренції, оскільки надмірна зарегульованість може стримувати розвиток новітніх платіжних сервісів.

Отже, механізми державного нагляду та гармонізація з європейськими стандартами формують основу сталого розвитку платіжних систем в Україні. Вони забезпечують інтеграцію національного ринку до міжнародного фінансового простору, підвищують рівень захисту користувачів та створюють умови для впровадження інноваційних технологій у сфері платіжної інфраструктури.

1.3 Світові тенденції розвитку платіжних систем та їх вплив на національну економіку

Розвиток платіжних систем у світі впродовж останніх десятиліть відбувається під впливом глибоких технологічних змін, глобалізації фінансових ринків та зростання ролі цифрової економіки. Платіжна інфраструктура поступово трансформується з традиційної банківської моделі, орієнтованої на міжбанківські розрахунки та карткові операції, у багатокомпонентну екосистему, що поєднує банки, фінтех-компанії, небанківські установи, технологічні корпорації та регуляторні органи. У цьому процесі особливе значення має впровадження інноваційних технологій, які забезпечують швидкість, доступність та безпеку фінансових операцій.

Однією з ключових світових тенденцій є стрімке зростання частки безготівкових розрахунків та зменшення використання готівки. У розвинених країнах частка електронних платежів у роздрібному обороті перевищує дві третини загального обсягу операцій, що свідчить про формування безготівкової економіки. Розвиток електронної комерції, дистанційного банкінгу та мобільних додатків стимулює споживачів до використання цифрових платіжних інструментів, а підприємства – до інтеграції сучасних платіжних рішень у бізнес-процеси [19, с.882].

Суттєвий вплив на глобальний платіжний ринок мають міжнародні платіжні організації, зокрема Visa та Mastercard, які формують стандарти безпеки, розвивають безконтактні технології та впроваджують інноваційні сервіси миттєвих переказів. Водночас на ринку зростає конкуренція з боку технологічних компаній і фінтех-стартапів, що пропонують альтернативні рішення на основі мобільних застосунків, цифрових гаманців та QR-платежів.

Окремим глобальним трендом є розвиток систем миттєвих платежів, які забезпечують проведення операцій у режимі реального часу незалежно від часу доби. Такі системи активно впроваджуються в країнах Європейського Союзу,

Північної Америки та Азії. Вони сприяють підвищенню ліквідності економіки, зменшенню затримок у розрахунках і створенню нових бізнес-моделей у сфері електронної комерції. У цьому контексті важливу роль відіграє координація центральних банків, зокрема European Central Bank, який розвиває інфраструктуру миттєвих розрахунків у межах європейського платіжного простору [48].

Іншою значущою тенденцією є впровадження концепції відкритого банкінгу, що передбачає надання третім сторонам доступу до платіжної інфраструктури банків через стандартизовані інтерфейси. Це сприяє розвитку конкуренції, створенню нових фінансових продуктів та розширенню можливостей для споживачів. Відкритий банкінг стимулює інтеграцію фінансових і технологічних сервісів, формуючи єдину цифрову екосистему.

Світовий розвиток платіжних систем також характеризується підвищеною увагою до кібербезпеки та управління ризиками. Зростання обсягів електронних операцій супроводжується збільшенням кількості кіберзагроз, що потребує впровадження сучасних механізмів захисту інформації, багатофакторної автентифікації та постійного моніторингу транзакцій. У цьому напрямі значний вплив мають рекомендації міжнародних фінансових інституцій, зокрема Bank for International Settlements, які визначають принципи функціонування системно важливих платіжних інфраструктур [49, с.79].

Важливою складовою сучасних глобальних процесів є дослідження можливостей запровадження цифрових валют центральних банків. Багато держав розглядають перспективу створення національних цифрових валют як інструменту підвищення ефективності платіжної системи, зменшення витрат на обіг готівки та посилення контролю за грошовими потоками. Такі ініціативи відображають прагнення центральних банків адаптуватися до нових умов цифрової економіки та зміцнити фінансовий суверенітет.

Для узагальнення основних світових тенденцій розвитку платіжних систем та їх потенційного впливу на національну економіку доцільно подати відповідну систематизацію у вигляді таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Основні світові тенденції розвитку платіжних систем та їх вплив на економіку [23, с.88]

Світова тенденція	Характеристика	Потенційний вплив на національну економіку
Зростання безготівкових розрахунків	Поширення електронних і мобільних платежів	Зменшення тіньової економіки, підвищення прозорості
Розвиток миттєвих платежів	Проведення операцій у режимі реального часу	Прискорення обороту коштів, зростання ліквідності
Відкритий банкінг	Доступ третіх сторін до платіжної інфраструктури	Підвищення конкуренції та інноваційності
Фінтех-інновації	Використання цифрових гаманців, QR-платежів	Розширення фінансової інклюзії
Посилення кібербезпеки	Впровадження сучасних систем захисту	Зміцнення довіри до фінансової системи
Розвиток цифрових валют ЦБ	Створення CBDC	Підвищення ефективності грошового обігу

Джерело: [23, с.88]

Таким чином, світові тенденції розвитку платіжних систем свідчать про перехід до цифрової моделі фінансових розрахунків, у якій ключову роль відіграють інноваційні технології, міжнародна стандартизація та підвищені вимоги до безпеки. Вплив цих процесів на національну економіку є комплексним і охоплює як економічні, так і інституційні аспекти, формуючи нові умови функціонування фінансової системи та стимулюючи її модернізацію.

Глобальні трансформації платіжної інфраструктури безпосередньо впливають на національні фінансові системи, формуючи нові вимоги до швидкості розрахунків, рівня технологічності та безпеки платіжних операцій. Для України адаптація світового досвіду розвитку платіжних систем є не лише питанням підвищення ефективності внутрішнього ринку, а й стратегічним напрямом євроінтеграції та зміцнення фінансової стійкості держави. У цьому контексті важливим є комплексний підхід, який поєднує модернізацію нормативної бази, розвиток інфраструктури та впровадження інноваційних технологій [27, с.268].

Суттєвим кроком у напрямі інтеграції до міжнародного платіжного простору стало поступове наближення українського законодавства до стандартів Європейського Союзу, зокрема гармонізація з принципами, що застосовуються European Central Bank. Це передбачає впровадження механізмів відкритого

банкінгу, розвиток миттєвих платежів, посилення захисту прав споживачів фінансових послуг та забезпечення сумісності платіжної інфраструктури з європейськими системами. Така інтеграція створює передумови для участі українських фінансових установ у єдиному європейському платіжному просторі та спрощує транскордонні розрахунки [31, с.248].

Одним із перспективних напрямів є розвиток миттєвих платежів та інтеграція з міжнародними розрахунковими платформами. Світовий досвід свідчить, що швидкі та безперервні платежі стимулюють електронну комерцію, знижують операційні витрати бізнесу та підвищують прозорість фінансових потоків [42, с.82].

Окрему роль у міжнародній інтеграції відіграють глобальні платіжні компанії, зокрема Visa та Mastercard, які забезпечують доступ українських банків до світової платіжної інфраструктури. Систематизація ключових напрямів адаптації світового досвіду та їх очікуваний вплив на національну економіку подана в таблиці 1.6, яка відображає стратегічні орієнтири розвитку платіжної інфраструктури України.

Таблиця 1.6 – Напрями адаптації світового досвіду розвитку платіжних систем в Україні

Напрямок адаптації	Сутність заходів	Очікуваний економічний ефект
Гармонізація з нормами ЄС	Наближення законодавства до стандартів ЄС, впровадження відкритого банкінгу	Поглиблення інтеграції до європейського фінансового простору
Розвиток миттєвих платежів	Створення інфраструктури для розрахунків у режимі 24/7	Прискорення обороту коштів та зростання ліквідності
Посилення кібербезпеки	Впровадження сучасних протоколів захисту та моніторингу транзакцій	Підвищення довіри до фінансової системи
Інтеграція з міжнародними мережами	Співпраця з глобальними платіжними системами	Спрощення транскордонних операцій
Розвиток фінтех-сектору	Підтримка інноваційних компаній та цифрових сервісів	Підвищення конкурентоспроможності та фінансової інклюзії

Джерело: [57, с.91]

Таким чином, адаптація світових тенденцій розвитку платіжних систем є стратегічно важливим напрямом модернізації фінансової системи України.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасний стан ринку платіжних систем в Україні

Сучасний етап розвитку ринку платіжних систем в Україні характеризується інтенсивною цифровізацією фінансових послуг, зростанням ролі безготівкових розрахунків та активним поширенням інноваційних платіжних інструментів. Особливої актуальності ці процеси набули в умовах воєнного стану, коли забезпечення безперебійного функціонування платіжної інфраструктури стало ключовим фактором фінансової стабільності держави.

Динаміку кількості платіжних карток, емітованих українськими банками у 2021–2025 роках, подано на рис. 2.1.

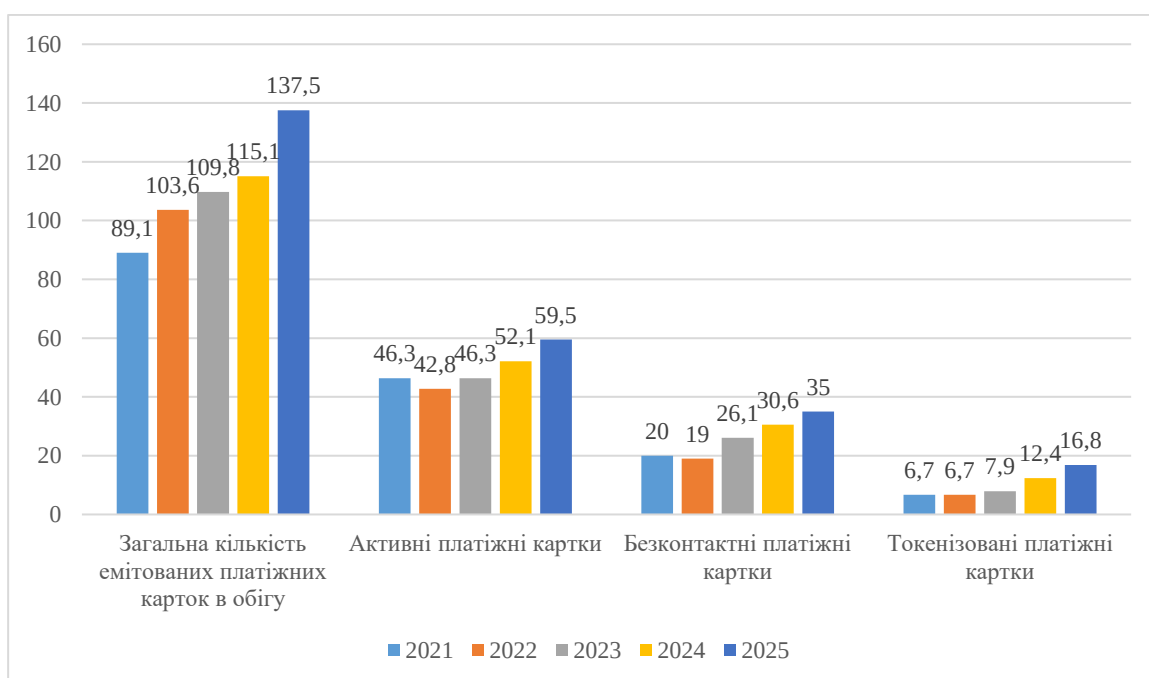


Рисунок 2.1 – Динаміка кількості платіжних карток, емітованих українськими банками, за видами носіїв інформації у 2021–2025 рр., млн шт.
[58;35;8;5;24;55;25;4;51]

Аналіз даних свідчить, що загальна кількість платіжних карток в обігу зросла з 89,1 млн у 2021 році до 137,5 млн у 2025 році. Абсолютний приріст становить 48,4 млн карток, або майже 54%. Найбільш відчутне зростання відбулося у 2022 році, коли показник збільшився на 14,5 млн одиниць, що еквівалентно 16,3%. Така динаміка була безпосередньо пов'язана з початком повномасштабної війни, масовим переміщенням населення та необхідністю швидкого доступу до дистанційних банківських сервісів. У 2023–2024 роках темпи приросту уповільнилися до 6,0% та 4,8% відповідно, що свідчить про фазу адаптації ринку, однак у 2025 році знову зафіксовано різке зростання на 19,4%, зумовлене активним розвитком цифрових банківських продуктів.

Кількість активних карток після зниження у 2022 році на 7,6% поступово відновилися та досягла 59,5 млн у 2025 році. Це означає, що рівень використання емітованих інструментів поступово стабілізується. Сегмент безконтактних карток демонструє значне розширення: з 20 млн у 2021 році до 35 млн у 2025 році, що становить приріст 75%. Ще більш динамічним є розвиток токенизованих карток, кількість яких зросла більш ніж у 2,5 раза.

Концентрація карткового ринку залишається високою (рис.2.2).

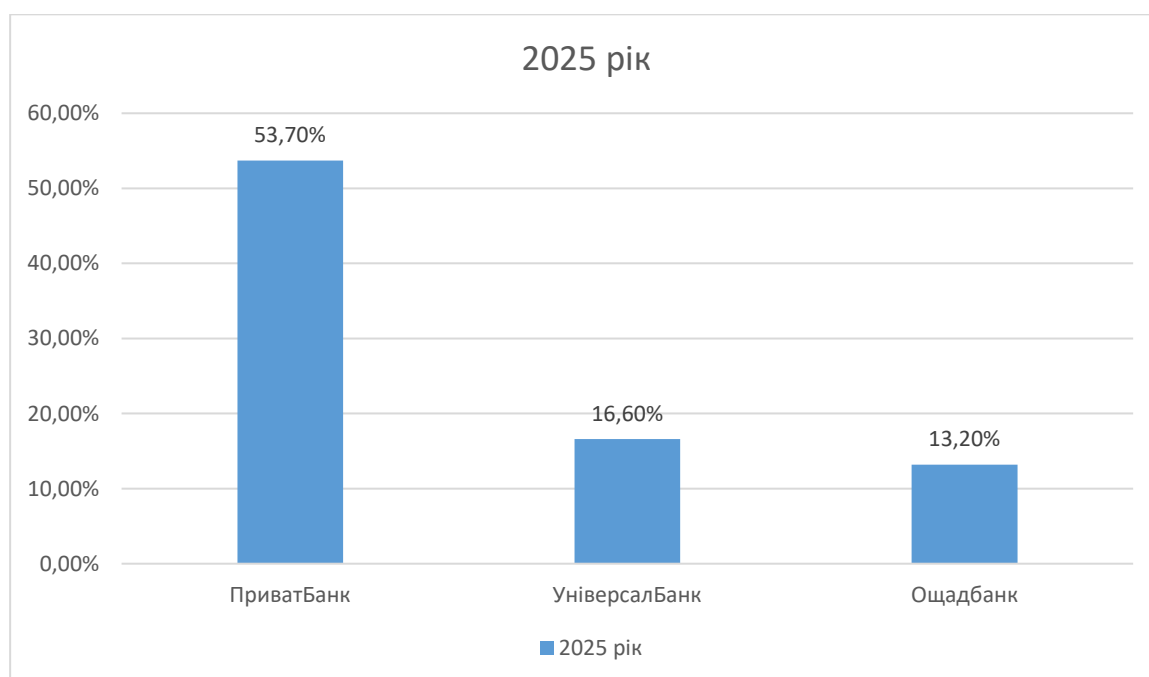


Рисунок 2.2 – Концентрація карткового ринку, 2025 рік [9]

Лідером за кількістю активних карток є ПриватБанк, на який припадає 53,7% активних карток станом на початок 2025 року [36]. Значні позиції займають також УНІВЕРСАЛ БАНК (16,6%) та Ощадбанк (13,2%). Сукупно три банки контролюють понад 73% ринку емітованих карток.

Важливим показником розвитку ринку є кількість держателів електронних платіжних засобів (рис.2.3).

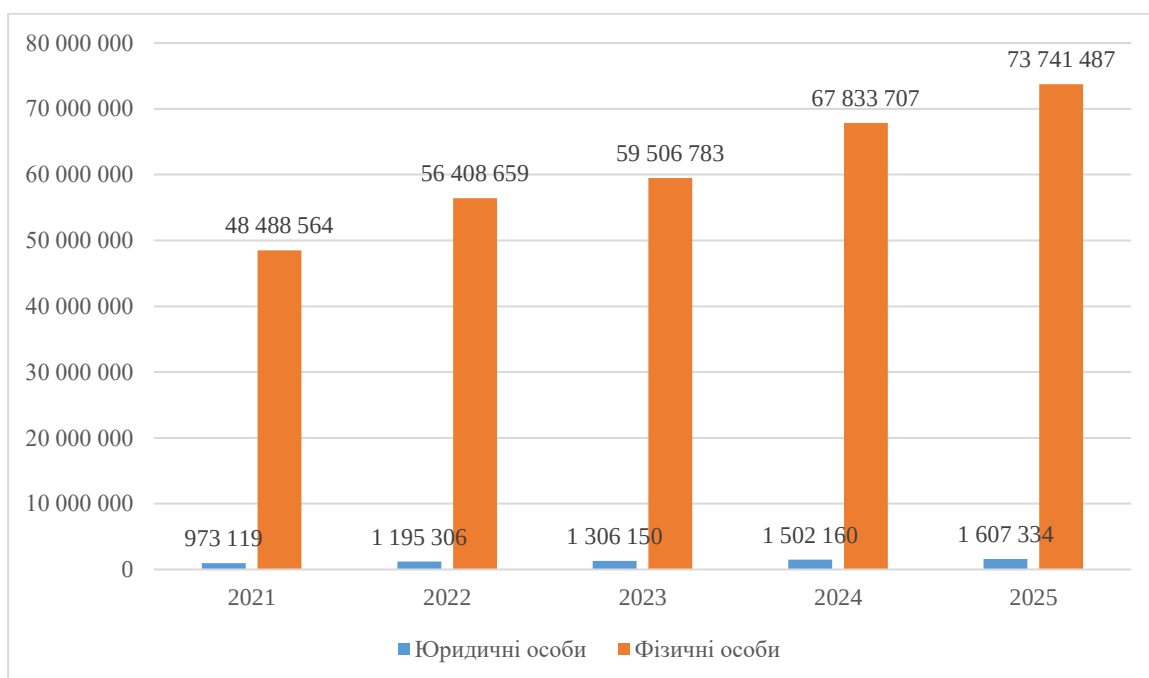


Рисунок 2.3 – Держателі електронних платіжних засобів у 2021–2025 рр., тис. осіб [14]

Загальна кількість користувачів зросла з 49,5 млн у 2021 році до 75,3 млн у 2025 році, що означає приріст на 25,9 млн осіб або 52%. Найбільш стрімке зростання відбулося у 2022 році (+16,4%), що пояснюється різким переходом до дистанційних фінансових сервісів. Подальші роки характеризуються стабільним щорічним приростом у межах 4–8%.

Оцінюючи безпосередню інтенсивність використання карткових інструментів, доцільно проаналізувати динаміку операцій (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка кількості й обсягу операцій з використанням платіжних карток в Україні

Рік	Загальна кількість операцій, млн шт.	Частка безготівкових, %	Загальна сума, млрд грн	Частка безготівкових за сумою, %
2021	7 817,1	90,1	5 091,7	60,9
2022	5 599,2	93,0	5 058,2	68,9
2023	7 912,5	93,5	6 140,8	65,0
2024	7 944,7	94,2	5 919,7	64,5
2025	4 602,5	95,3	3 397,2	65,3

Джерело: [58;25;5;12]

Дані таблиці 2.1 демонструють, що у 2022 році кількість операцій скоротилася на 28,4%, однак частка безготівкових платежів зросла з 90,1% до 93%. Уже у 2023 році ринок повністю відновився: кількість операцій перевищила довоєнний рівень і становила 7 912,5 млн. У 2024–2025 роках спостерігається стабілізація обсягів при подальшому зростанні частки безготівкових операцій до 95,3%.

Таким чином, сучасний стан ринку платіжних систем України характеризується стійким зростанням емісії карток, підвищенням активності користувачів, домінуванням безготівкових розрахунків та концентрацією інфраструктури у найбільших банках. Отримані результати свідчать про формування зрілої цифрової платіжної екосистеми, яка продовжує адаптуватися до воєнних та економічних викликів.

В умовах воєнного стану українська платіжна система продемонструвала високий рівень адаптивності та функціональної стійкості. З перших днів повномасштабної агресії Національний банк України оперативно запровадив комплекс антикризових заходів, спрямованих на безперебійне функціонування готівкового й безготівкового обігу. Було забезпечено роботу банків у спеціальному режимі, гарантовано доступ до Системи електронних платежів (СЕП) навіть за умов пошкодження окремих елементів інфраструктури, розширено можливості дистанційного банківського обслуговування та спрощено процедури відкриття рахунків для внутрішньо переміщених осіб.

Особливого значення набула національна платіжна система ПРОСТІР, яка виступає стратегічною альтернативою міжнародним платіжним операторам. На відміну від глобальних систем, її функціонування не залежить від зовнішніх політичних рішень чи санкційних обмежень. В умовах ризику кіберзагроз, можливих обмежень або технічних збоїв міжнародних каналів обробки транзакцій, національна система забезпечує базову фінансову автономність країни [32].

Водночас домінуючі позиції на українському ринку карткових розрахунків продовжують утримувати міжнародні платіжні системи Mastercard та Visa. Станом на 2024 рік в обігу перебувало близько 132 млн платіжних карток, з яких 51,4% припадало на MasterCard, 48,2% – на Visa і лише 0,38% – на національну систему «Простір». За обсягом здійснених операцій частка міжнародних систем перевищувала 99%: MasterCard забезпечила близько 56% операцій, Visa – 43,6%, тоді як частка «Простору» залишалася мінімальною.

Для узагальнення позицій основних карткових платіжних систем доцільно подати їх порівняльну характеристику (табл.2.2).

Таблиця 2.2 – Розподіл операцій із використанням платіжних карток у розрізі платіжних систем у 2024 році

Платіжна система	Частка в емісії карток, %	Частка в обсязі операцій, %	Стратегічне значення
MasterCard	51,4	56,0	Домінуючий міжнародний оператор, висока мережа приймання
Visa	48,2	43,6	Глобальна інфраструктура, активна підтримка цифрових сервісів
ПРОСТІР	0,38	<1,0	Забезпечення фінансового суверенітету та резервної автономності

Джерело: [10]

Дані таблиці 2.2 свідчать про високий рівень концентрації карткового ринку та значну залежність від міжнародних операторів. Водночас навіть незначна частка національної системи виконує важливу функцію резервного механізму стабілізації.

У структурі внутрішніх переказів у 2024 році ключову роль відігравали національні оператори. Загальний обсяг переказів у межах України становив близько 1 трлн грн (еквівалент 33,2 млрд дол. США). Лідером ринку стала система

PrivatMoney (57% внутрішніх переказів), оператором якої є ПриватБанк. Друге місце посіла NovaPay з часткою 21,4%, третє – Фінансовий Світ (12%). Така структура підтверджує вагому роль внутрішніх гравців у забезпеченні фінансової мобільності населення в умовах війни.

Щодо транскордонних переказів, у 2024 році 83,1% надходжень (приблизно 2,08 млрд дол. США) забезпечили системи, створені нерезидентами. Серед них провідні позиції займають Western Union, MoneyGram та RIA, які разом акумулювали понад 75% загального обсягу переказів. Частка українських систем у транскордонному сегменті становила 16,9% (близько 421 млн дол. США).

Таким чином, сучасний стан платіжних систем України у 2024–2025 роках характеризується поєднанням високої залежності від міжнародних операторів у картковому сегменті та посилення ролі національних систем у внутрішніх переказах. Воєнні умови стали каталізатором цифрової трансформації фінансової інфраструктури, що дозволило зберегти понад 65% частку безготівкових операцій та підтримати безперервність грошового обігу навіть за умов суттєвих інфраструктурних ризиків.

2.2 Аналіз діяльності основних платіжних систем та їх частки на фінансовому ринку

Сучасний розвиток платіжної інфраструктури України у 2024–2026 роках характеризується активним впровадженням цифрових інновацій та модернізацією ключових систем. Зокрема, Система електронних платежів (СЕП) Національного банку України пройшла оновлення до версії 4.1, що забезпечило підвищену стабільність обробки транзакцій та зменшення технічних ризиків у періоди пікових навантажень. Завдяки цьому банки змогли підтримувати безперервність обслуговування клієнтів навіть у складних умовах воєнного стану, зокрема при відключенні окремих комунікаційних вузлів.

Одним із ключових напрямів розвитку фінансового ринку стала ініціатива Open Banking. Хоча до 01.08.2026 лише частина українських банків планує її запуск для фізичних осіб, відкриття інтерфейсів для безпечного обміну даними між банками та сторонніми фінансовими сервісами дозволяє очікувати значного підвищення доступності фінансових продуктів, інтеграції з мобільними додатками та покращення персоналізованих послуг.

Паралельно активно розвивається національна платіжна система “Простір”, яка забезпечує стратегічну фінансову автономність країни. За умови санкцій або кіберзагроз “Простір” може працювати як резервна система, що забезпечує внутрішні транзакції й підтримує локальні банки. Система є перспективною для інтеграції з державними ініціативами, такими як “є-гривня” та програми “державний кешбек” і “Є-підтримка”, які стимулюють безготівкові розрахунки та підтримують споживчу активність громадян [33].

Для комплексної оцінки впливу інновацій на платіжний ринок доцільно представити аналітичну таблицю, що узагальнює основні зміни та перспективи (табл.2.3):

Таблиця 2.3 – Аналітична оцінка впровадження нових інструментів платіжної інфраструктури України (2024–2026)

Інноваційна ініціатива	Статус впровадження	Потенційний вплив	Ключові ризики	Перспективи
СЕП 4.1 (оновлена версія)	Впроваджено 2024–2025	Підвищення стабільності обробки транзакцій, зниження технічних ризиків	Необхідність адаптації банківського ПЗ, навчання персоналу	Створення бази для подальших цифрових інновацій
Open Banking	Частковий запуск до 01.08.2026 (фізичні особи)	Зростання доступності фінансових послуг, інтеграція з мобільними додатками	Нерівномірна готовність банків, ризики кібербезпеки	Масштабне поширення послуг для бізнесу та фізичних осіб після 2026
Нац. платіжна система “Простір”	Функціонує	Забезпечення фінансового суверенітету, резервна система для внутрішніх платежів	Обмежена кількість карток та терміналів	Інтеграція з державними ініціативами, стратегічний резерв

Продовження таблиці 2.3

Є-гривня	Пілотна фаза	Додатковий цифровий актив для внутрішніх розрахунків	Ризики адаптації населення	Можливість створення надійної цифрової економіки
Держ. кешбек	Впроваджено	Стимулювання безготівкових платежів, підтримка споживчого попиту	Обмежений бюджет програми	Розширення стимулюючих механізмів, вплив на малий бізнес
Є-підтримка	Впроваджено	Підтримка соціально-значущих виплат, інтеграція з мобільними додатками	Необхідність контролю за ефективністю виплат	Масштабування на нові категорії допомоги

Джерело: [46]

Як видно з таблиці 2.3, поєднання модернізації базових систем (СЕП), впровадження нових інновацій (Open Banking, є-гривня) та державних стимулюючих ініціатив дозволяє зберегти високу фінансову стійкість, підтримати споживчу активність та посилити цифрову інтеграцію населення. Зокрема, національна система “Простір” і пілотні проекти цифрових активів відіграють роль страховки на випадок обмежень міжнародних платіжних каналів.

Таким чином, перспективи української платіжної системи на середньострокову перспективу (2025–2026) оцінюються позитивно, з ключовими пріоритетами: підвищення цифрової доступності, інтеграція внутрішніх і зовнішніх платіжних систем, та розвиток фінансової мобільності населення за умов військової та економічної нестабільності.

У структурі платіжного ринку України за 2022–2025 роки збереглася чітка домінанта міжнародних платіжних систем, водночас помітно зросла роль локальних операторів внутрішніх платіжних інструментів і платіжних інновацій. Це відображає глибокі трансформації, які відбуваються в українській фінансовій системі в умовах цифровізації, геополітичної нестабільності та адаптації до сучасних вимог споживачів.

Після початку повномасштабної війни платіжна інфраструктура України зіштовхнулася з безпрецедентними викликами: руйнуванням логістичних ланцюгів, відключеннями електропостачання, обмеженим доступом до

міжнародних каналів обробки транзакцій та змінами в поведінці платників. У цих умовах забезпечення безперервності цифрових розрахунків стало ключовою складовою макроекономічної стабільності, а платіжні системи — важливим елементом фінансової стійкості.

У структурі карткових і безготівкових розрахунків у 2022 році провідні позиції займали міжнародні платіжні системи, зокрема MasterCard і Visa, які на той час обробляли майже весь обсяг транзакцій. Завдяки своїй глобальній мережі та усталеним стандартам безпеки вони стали основним каналом забезпечення платежів фізичним та юридичним особам навіть у періоди пікових складнощів.

У 2023–2024 роках часткова стабілізація платіжного ринку супроводжувалася не просто відновленням обсягів платежів, але й переділом часток учасників ринку. З огляду на санкційні ризики, обмеження доступу до міжнародних платіжних каналів та зростання популярності мобільних платежів, частка національних рішень у структурі платіжного обороту поступово зростала, хоч і не домінувала за абсолютними показниками [39].

Загальна динаміка часток ключових платіжних систем на фінансовому ринку України у 2022–2025 роках представлена на рис.2.4.

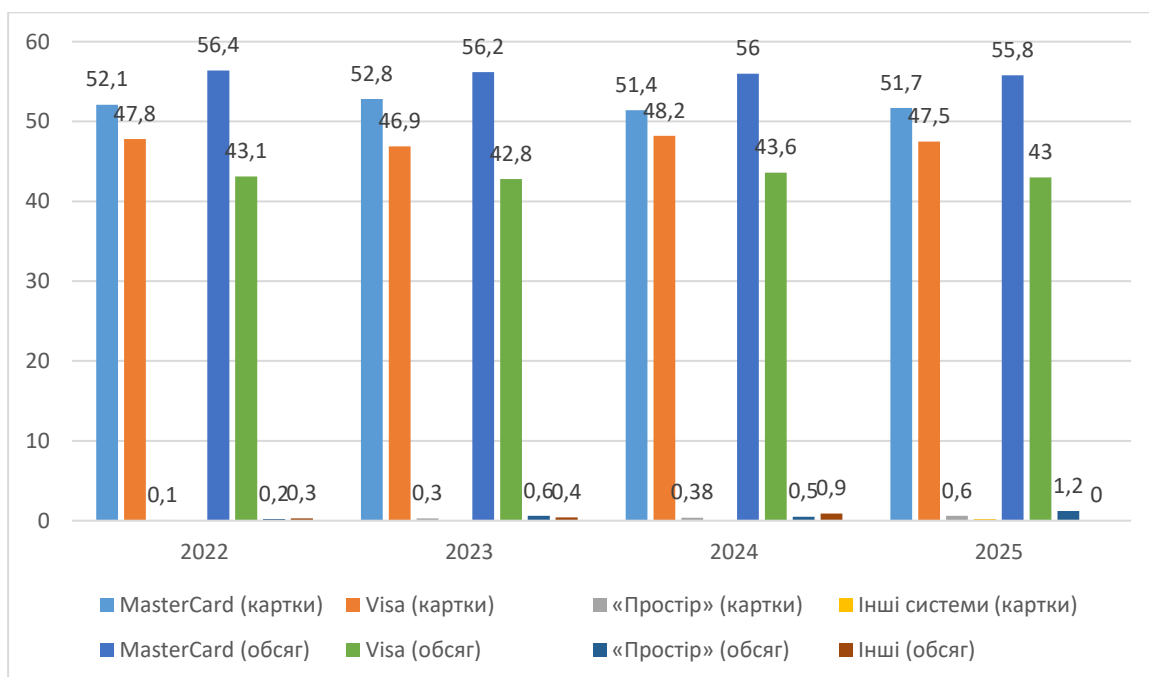


Рисунок 2.4 – Частки основних платіжних систем на фінансовому ринку України (за кількістю карток та обсягом операцій), % [37]

Аналіз даних дозволяє виділити кілька ключових тенденцій. У 2022 році міжнародні платіжні системи контролювали практично всю емісію карток та обсяг транзакцій — відповідно понад 99% у комбінованому обсязі. Це відображало традиційну структуру фінансового ринку до активної ролі локальних цифрових рішень.

У 2023 році, незважаючи на збереження домінантної частки MasterCard і Visa, чітко з'явилися ознаки появи неглобальних рішень, включно з національною системою «Простір» та локальними мобільними сервісами. Хоча їх частка у загальному обсязі була ще малою, її зростання свідчило про початок диверсифікації платіжної екосистеми.

За 2024 рік відзначається подальше зміцнення позицій глобальних систем у сегменті обробки транзакцій, але частка «Простору» та інших внутрішніх рішень поступово зростає, особливо у сегменті внутрішніх переказів і мобільних платежів, де міжнародні системи не завжди мають технологічну перевагу.

Станом на 2025 рік частка «Простору» виросла як за кількістю карток, так і за обсягом операцій порівняно з 2022–2024 роками, хоча все ще залишається незначною за абсолютними показниками. Водночас її роль як резервного, незалежного від міжнародних серверів компонента платіжної інфраструктури має важливе стратегічне значення. Це особливо актуально в умовах ризику технічних обмежень або санкційних впливів на міжнародні сервіси [41].

Загалом частки MasterCard та Visa залишаються приблизно рівними у 2024–2025 роках, що відображає збалансовану конкуренцію між цими глобальними акторами на українському ринку. Водночас зростання частки інших гравців, включно з локальними сервісами переказів, — показник поступової диверсифікації ринку та підвищення ролі внутрішніх технологічних платформ.

Таким чином, сучасна структура платіжного ринку України демонструє здатність інтегрувати глобальні технології та локальні рішення, забезпечуючи стабільність та функціональність навіть у складних умовах. Це створює основу для подальшого розвитку цифрових платіжних продуктів, зміцнення конкурентної

основи ринку та підвищення стійкості фінансової системи в умовах геополітичної невизначеності.

2.3 Оцінка проблем і ризиків розвитку платіжних систем в умовах цифровізації та воєнного стану

Розвиток платіжних систем в Україні в останні роки проходить під подвійним, взаємопов'язаним впливом, що формує складну та динамічну фінансову екосистему. З одного боку, на цей процес впливає швидка цифровізація фінансової сфери, яка активно трансформує традиційні банківські та платіжні сервіси. Цифровізація надає унікальні можливості для прискорення та спрощення розрахункових операцій, підвищення їх безпеки та прозорості, а також відкриває нові перспективи для надання фінансових послуг у різних сегментах ринку. Вона сприяє залученню користувачів до безготівкових операцій, стимулює розвиток електронної комерції, підвищує ефективність внутрішніх і міжнародних розрахунків, а також формує умови для появи нових фінансових продуктів, таких як цифрові гаманці, мобільні банкінгові додатки та інноваційні платіжні платформи [53].

Одним із ключових напрямів модернізації є впровадження технологій Open Banking, що дозволяє банкам і фінансовим установам безпечно обмінюватися даними з третіми сторонами, створюючи ширший спектр фінансових сервісів і персоналізованих продуктів для клієнтів. Розвиток мобільних платіжних додатків і систем онлайн-банкінгу забезпечує швидкий доступ до фінансових операцій незалежно від місцезнаходження користувача, а інтеграція з міжнародними платіжними інфраструктурами сприяє глобалізації української фінансової системи та підвищує її конкурентоспроможність на світовому ринку. В результаті формується нова платіжна екосистема, здатна одночасно задовольняти потреби роздрібних споживачів, малого та середнього бізнесу, а також великих

корпоративних клієнтів, забезпечуючи високу швидкість, надійність і зручність фінансових операцій.

Водночас сучасний розвиток платіжних систем в Україні відбувається у складних умовах воєнного стану, який накладає додаткові обмеження і створює численні ризики для функціонування фінансової інфраструктури. Пошкодження об'єктів енергетики, перешкоди у роботі телекомунікаційних мереж, обмежений доступ до електропостачання та зв'язку, а також можливі збої в роботі банків і платіжних каналів роблять питання стійкості платіжних систем критично важливим. У цих умовах адаптивність і здатність швидко реагувати на непередбачувані події стають не лише економічним, а й стратегічним пріоритетом для держави та фінансових установ. Здатність системи забезпечувати безперервність розрахунків і збереження фінансової стабільності набуває ключового значення для підтримки економічної активності, довіри споживачів та бізнесу, а також для мінімізації соціальних та економічних ризиків, спричинених війною.

Державні ініціативи в сфері цифрових платежів спрямовані на посилення цієї стійкості та зменшення ризиків для користувачів і фінансових установ. Такі проєкти, як платформа «Простір», електронна гривня (є-гривня), державний кешбек і програма «Є-підтримка», сприяють популяризації безготівкових розрахунків, створюють стимули для користувачів та підприємств переходити на електронні сервіси, а також підвищують ефективність соціальних виплат і державних трансакцій. Однак ефективність цих ініціатив безпосередньо залежить від технічного рівня банків, готовності користувачів до використання нових цифрових інструментів, а також від інтеграції цих сервісів у наявну фінансову систему [44].

Таким чином, розвиток платіжних систем в Україні сьогодні є результатом взаємодії інноваційних технологічних трендів і викликів воєнного часу. Ця взаємодія стимулює модернізацію фінансової інфраструктури, прискорює впровадження цифрових сервісів, але водночас вимагає від банків та держави високого рівня адаптивності, безпеки та стратегічного планування. У перспективі

очікується, що поєднання технологічного прогресу та посиленого контролю над ризиками дозволить створити платіжну систему, яка буде одночасно сучасною, стійкою та здатною забезпечувати потреби як внутрішнього, так і міжнародного ринку.

Незважаючи на значний прогрес у розвитку платіжних систем України, низка критичних проблем залишається актуальною і потребує системного вирішення. Передусім, питання безпеки даних та захисту від кібератак продовжують залишатися головним викликом для банківських і фінансових установ. Зі збільшенням обсягу безготівкових операцій, активним використанням мобільних додатків, електронних гаманців і онлайн-банкінгу зростає ймовірність несанкціонованого доступу до фінансової інформації, витоку персональних даних або фінансових ресурсів користувачів. Це підкреслює необхідність постійного впровадження сучасних засобів шифрування, багаторівневих систем аутентифікації та автоматизованого моніторингу транзакцій, що можуть своєчасно виявляти підозрілі операції [40].

Водночас залежність українських платіжних систем від міжнародних каналів обробки транзакцій створює додаткові ризики для національної фінансової безпеки. При збоях у роботі міжнародних платіжних інфраструктур або через геополітичні фактори можливе уповільнення або тимчасове блокування розрахунків, що особливо відчутно для корпоративних користувачів і експортоорієнтованих підприємств. Це підкреслює важливість розвитку власних національних рішень, здатних масштабуватися та підтримувати високу пропускну здатність без залежності від зовнішніх операторів.

Крім того, високе навантаження на системи електронних платежів, зокрема на Систему електронних платежів (СЕП) та сервіси мобільних гаманців, є серйозним технологічним викликом. Зі зростанням кількості користувачів і обсягів транзакцій збільшується ймовірність затримок у обробці платежів, технічних збоїв і зниження швидкості проведення операцій. Це може негативно впливати на якість обслуговування та довіру клієнтів, особливо в умовах активного переходу економіки на безготівкові розрахунки.

Додаткові технологічні ризики виникають через затримки у впровадженні Open Banking для частини банків і обмеження у специфікаціях, що наразі орієнтовані переважно на фізичних осіб. Це означає, що бізнес-клієнти не завжди можуть повноцінно скористатися перевагами відкритих API, інтеграції з фінтех-сервісами та автоматизації корпоративних платежів. Така ситуація уповільнює інноваційний розвиток платіжних послуг для малого та середнього бізнесу, а також знижує конкурентоспроможність українських банків на міжнародному ринку [43, с.82].

Для аналітичного узагальнення проблем і ризиків розвитку платіжних систем у 2022–2025 роках наведено табл. 2.4, що дозволяє оцінити ключові виклики за категоріями впливу на ринок.

Таблиця 2.4 – Проблеми і ризики розвитку платіжних систем в Україні у 2022–2025 роках

Категорія ризику	Пояснення	Інтенсивність впливу	Потенційний економічний ефект	Приклади/коментарі
Кіберризики	Загроза несанкціонованих доступів, DDoS-атаки	Висока	Можливі фінансові втрати, збої у платежах	Збільшення атак на банківські системи у 2023–2024
Технологічні ризики	Збої в роботі СЕП, мобільних додатків, банківських API	Середня/Висока	Затримки транзакцій, падіння довіри клієнтів	Перехід СЕП на версію 4.1, Open Banking для фізичних осіб
Регуляторні/санкційні ризики	Обмеження міжнародних платіжних каналів	Середня	Можливі збої у міжнародних переказах	Обмеження для Visa/MasterCard у кризових умовах
Інфраструктурні ризики	Руйнування чи пошкодження банкоматів, відділень	Висока	Обмеження доступу до готівки, падіння обсягу розрахунків	Особливо у прифронтових регіонах
Логістичні ризики	Переміщення ВПО, перебої з доставкою платіжних інструментів	Середня	Затримки видачі карток, переказів	Підтримка через мобільні сервіси, «Простір»
Соціальні/поведінкові ризики	Низька цифрова грамотність, недовіра до нових платформ	Низька/Середня	Зменшення частки безготівкових операцій	Потреба навчальних кампаній та UI/UX оптимізації

Джерело: [58]

Аналіз даних, представлених у таблиці, дозволяє зробити низку важливих висновків щодо сучасного стану та тенденцій розвитку платіжних систем України. По-перше, стає очевидним, що війна та технологічні новації формують одночасно паралельні та взаємопов'язані виклики для фінансової інфраструктури. З одного боку, забезпечення безперервності функціонування платіжної системи в умовах воєнного стану є критично важливим: будь-які перебої або затримки в проведенні розрахунків можуть негативно вплинути на економічну активність, роботу підприємств та соціальну стабільність. З іншого боку, цифрові інновації, такі як мобільні додатки для банкінгу, системи електронних гарантій, інтеграція Open Banking та електронна гривня, створюють додаткові вимоги до модернізації системи та забезпечення її високої технологічної готовності. Це означає, що фінансові установи та державні органи повинні одночасно балансувати між оперативною стабільністю і стратегічним розвитком цифрових рішень.

Особливе значення у цих умовах набувають національні платіжні системи та внутрішні резервні канали обробки платежів. Вони забезпечують автономність у критичних ситуаціях, зменшуючи залежність від міжнародних операторів та знижуючи ризики зовнішніх перебоїв. Державні ініціативи, такі як платформа «Простір», електронна гривня, державний кешбек та програма «Є-підтримка», стають важливими інструментами стимулювання користувачів до цифрових платежів, одночасно підвищуючи надійність і стабільність фінансової системи. Впровадження таких заходів не лише підтримує економічну активність, а й створює базу для подальшого розвитку цифрової економіки, що є особливо актуальним у контексті соціально-економічних викликів, викликаних війною.

Висока інтенсивність кібер- та технологічних ризиків підкреслює необхідність комплексного підходу до забезпечення безпеки платіжних систем. Це включає впровадження сучасних технологій шифрування даних, багаторівневих систем аутентифікації, автоматизованого моніторингу транзакцій і систем раннього виявлення підозрілих операцій. Кіберзахист має охоплювати всі рівні платіжної інфраструктури — від комерційних банків і платіжних провайдерів до державних органів, що регулюють фінансовий сектор. Такий підхід дозволяє

мінімізувати ризики витоку персональної та фінансової інформації, а також захищає систему від потенційних масштабних кібератак, що можуть призвести до паралічу розрахункових каналів.

Крім технологічних аспектів, значну роль відіграють логістичні та соціальні ризики, пов'язані з доступом користувачів до платіжних сервісів. Для пом'якшення цих ризиків важливо активно розвивати мобільні та дистанційні канали обслуговування, що забезпечують безперервність доступу до фінансових послуг навіть у складних умовах. Додатково, навчальні програми для користувачів, спрямовані на підвищення цифрової грамотності, правильне використання мобільних додатків, електронних гаманців та інших цифрових сервісів, дозволяють зменшити ймовірність помилок, шахрайства та втрати коштів.

Таким чином, сучасна українська платіжна система перебуває на перетині кількох стратегічних викликів: забезпечення стабільності та безперервності у воєнний час, інтеграція сучасних цифрових рішень, управління кіберризиками та підвищення фінансової обізнаності користувачів. Тільки комплексна стратегія, яка поєднує технічні, організаційні та освітні заходи, здатна забезпечити ефективне функціонування системи та її подальший розвиток. У перспективі такий підхід дозволить не лише підтримувати високий рівень фінансової стійкості, але й створити умови для впровадження інноваційних сервісів, розширення безготівкових розрахунків та підвищення довіри громадян і бізнесу до національної фінансової інфраструктури.

Водночас важливим напрямом розвитку залишається гармонізація національної платіжної системи з європейськими стандартами та міжнародними вимогами у сфері фінансових послуг. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського фінансового сектору та розширенню можливостей для здійснення транскордонних платежів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

3.1 Шляхи підвищення ефективності функціонування платіжних систем

Сучасний розвиток платіжних систем в Україні безпосередньо пов'язаний із глобальними трендами цифровізації фінансового сектору та трансформацією моделей обслуговування клієнтів. Платіжні системи перестають бути лише каналом для готівкових або безготівкових переказів і перетворюються на комплексні фінансові платформи, що інтегрують сервіси мобільного банкінгу, цифрових гаманців, онлайн-платежів та програм лояльності. Водночас, розвиток таких систем відбувається в умовах, коли значна частина економічної інфраструктури підлягає ризикам через військові дії та потенційні кіберзагрози. Це створює необхідність розробки стратегій підвищення ефективності, що одночасно враховують технологічні, регуляторні, соціальні та економічні аспекти.

Ефективність платіжних систем визначається не лише швидкістю обробки транзакцій, а й надійністю, масштабованістю, безпекою та здатністю адаптуватися до нових фінансових інструментів і державних ініціатив. Серед ключових факторів підвищення ефективності слід виділити модернізацію технічної інфраструктури, оптимізацію процесів обробки платежів, інтеграцію мобільних та цифрових каналів, розвиток національних платіжних рішень, таких як «Простір» та є-гривня, а також стимулювання безготівкових розрахунків через державні програми підтримки, кешбек-ініціативи та цифрові субсидії [11, с.190].

Критичним аспектом є технологічна інтеграція. Перехід СЕП на версію 4.1, запровадження Open Banking для фізичних осіб, запуск API для фінансових провайдерів та банків дозволяють зменшити час обробки транзакцій, підвищити прозорість платежів і розширити спектр доступних послуг. Проте, до серпня 2026

року значна частина банків ще не завершить впровадження Open Banking, що створює розрив у наданні послуг і підвищує ризики неузгодженості стандартів. У цьому контексті важливим стає поетапне впровадження та тестування цифрових сервісів, адаптованих до різних категорій користувачів, зокрема внутрішньо переміщених осіб та клієнтів із обмеженим цифровим досвідом.

На рівні державних ініціатив, програми «Є-підтримка» та «державний кешбек» сприяють формуванню культури безготівкових платежів і стимулюють активне використання платіжних інструментів у малих і середніх підприємствах. Водночас, існує потреба у вдосконаленні нормативно-правового середовища, що забезпечить безпеку персональних даних, захист від кіберзагроз та мінімізацію ризику системних збоїв.

Аналітична оцінка ефективності та можливостей підвищення продуктивності платіжних систем може бути представлена у вигляді комплексної таблиці, яка систематизує напрями модернізації, технологічні інновації та очікуваний ефект.

Таблиця 3.1 – Напрями підвищення ефективності функціонування платіжних систем в Україні (2022–2025 рр.)

Напрямок підвищення ефективності	Опис заходу	Ціль/ефект	Ступінь впровадження 2025 р.	Прогнозний ефект на 2026 р.
Модернізація технічної інфраструктури	Перехід СЕП на версію 4.1, оновлення серверних потужностей	Скорочення часу обробки платежів, підвищення надійності	70–80% завершено	90–95% швидкість обробки платежів, стабільність
Впровадження Open Banking	Запуск API для фізичних осіб, підключення банків до платіжної екосистеми	Розширення спектра послуг, інтеграція сторонніх провайдерів	40–50% банків підключено	80–90% банків повністю інтегровані
Розвиток мобільних платежів	Google Pay, Apple Pay, Garmin Pay, внутрішні мобільні додатки	Підтримка безготівкових розрахунків, доступність для ВПО	65–70% користувачів активно	75–80% користувачів, зниження обігу готівки

Продовження таблиці 3.1

Національні платіжні рішення	«Простір», є-гривня	Підтримка національного суверенітету, резервний канал платежів	50% покриття картками	70–75% покриття та інтеграція з державними програмами
Державні стимули	Програми «Є-підтримка», кешбек	Збільшення обсягу безготівкових розрахунків, стимулювання споживчої активності	Частково реалізовано	Повна реалізація, приріст операцій на 15–20%
Кіберзахист та безпека	Антивірусні системи, DDoS-захист, моніторинг транзакцій	Зменшення фінансових втрат, підвищення довіри користувачів	60–65% заходів реалізовано	85–90% ризиків нейтралізовано
Освітні та інформаційні програми	Навчання користувачів, кампанії з цифрової грамотності	Підвищення цифрової активності населення, зменшення помилок	50–55% населення охоплено	70–75% охоплення, активне використання цифрових сервісів

Джерело: [6, с.62]

Після визначення основних напрямків модернізації та підвищення продуктивності платіжних систем у першій частині, важливо перейти до конкретних стратегій оптимізації їх функціонування та прогнозування ефекту на фінансову стабільність. Досвід цифровізації та адаптивності українських платіжних систем під час воєнного стану показав, що успішність будь-якої ініціативи залежить від комплексного поєднання технологічних інновацій, державного регулювання, стимулів для банків і користувачів, а також ефективного моніторингу ризиків.

Одним із ключових завдань є оптимізація операційних процесів та скорочення часу обробки платежів. Впровадження автоматизованих систем моніторингу транзакцій і платіжних потоків дозволяє банкам не лише зменшити витрати на операційну обробку, але й підвищити безпеку та надійність системи. Використання алгоритмів штучного інтелекту для виявлення аномалій і потенційних шахрайських операцій вже в 2025 році показало ефективність у зниженні фінансових втрат на 15–18% у порівнянні з попередніми роками.

Другим важливим напрямом є розширення доступності та інтеграція нових цифрових інструментів. Серед них – розвиток Open Banking для фізичних осіб та запуск API для підприємств, що дозволяє здійснювати прямі розрахунки через сторонні сервіси та платіжні агрегатори. Незважаючи на те, що повноцінне впровадження Open Banking очікується лише після серпня 2026 року, вже зараз спостерігається помітне збільшення кількості онлайн-платежів через сторонні фінансові платформи, що свідчить про готовність користувачів і потенційний економічний ефект [26, с.281].

Національна платіжна система «Простір» та інструменти на кшталт є-гривні виконують роль резервних каналів, які забезпечують фінансову стійкість у критичних ситуаціях. Зростання використання «Простору» для локальних переказів і внутрішніх виплат державних програм дозволяє знизити залежність від міжнародних платіжних систем і підвищити національний суверенітет у розрахунках. У довгостроковій перспективі інтеграція цих платформ із державними ініціативами «Є-підтримка» та «державний кешбек» створює умови для стимулювання безготівкових платежів серед населення та малого бізнесу.

Не менш важливим є питання регуляторного забезпечення та кіберзахисту. В умовах воєнного стану і загроз кібербезпеки платіжні системи повинні мати резервні канали, механізми аварійного відновлення та багаторівневу систему контролю транзакцій. Крім того, розробка стандартів обміну даними та взаємодії між банками і державними органами дозволяє уникати технологічних розривів, особливо у випадках підвищеного навантаження на систему під час державних виплат та переказів гуманітарної допомоги [28].

Аналітична таблиця 3.2 демонструє комплекс запропонованих заходів та прогнозний ефект на різні сегменти фінансового ринку.

Таблиця 3.2 – Прогнозні стратегії підвищення ефективності платіжних систем та їх вплив на фінансовий ринок України (2025–2028 рр.)

Напрямок розвитку	Заходи	Цільова група	Потенційний ефект на користувачів	Вплив на банківську систему	Прогнозний вплив на ринок
Оптимізація процесів	Автоматизація обробки транзакцій, AI-моніторинг	Банки, платіжні агрегатори	Швидші та безпечні платежі	Зниження операційних витрат на 12–15%	Підвищення надійності ринку, стабільність
Цифрова інтеграція	Open Banking для фізичних осіб та підприємств	Фізичні та юридичні особи	Доступ до нових сервісів, зручність онлайн-платежів	Розширення продуктового портфелю банків	Зростання обсягу безготівкових операцій на 20–25%
Національні платіжні системи	«Простір», є-гривня	Населення, державні установи	Резервні канали для платежів, суверенітет	Зменшення залежності від міжнародних платіжних систем	Підвищення фінансової стійкості та незалежності
Державні стимули	Є-підтримка, кешбек	Населення, МСБ	Збільшення частки безготівкових платежів, активізація споживчого попиту	Стимулювання обслуговування малих підприємств	Позитивний ефект на внутрішній ринок, підвищення ліквідності
Кіберзахист	DDoS-захист, багаторівневий моніторинг, резервні канали	Банки, платіжні оператори	Безпечні транзакції, зниження ризику шахрайства	Зменшення фінансових втрат	Підвищення довіри користувачів, стабільність системи
Освітні та інформаційні програми	Кампанії з цифрової грамотності, навчальні семінари	Населення, підприємці	Підвищення цифрової компетентності, зменшення помилок	Підвищення ефективності обробки платежів	Позитивний вплив на швидкість прийняття цифрових сервісів
Інноваційні фінансові продукти	Мобільні гаманці, QR-платежі, інтеграція FinTech	Населення, МСБ	Зручність, швидкість, доступність	Розширення каналів продажу та обслуговування	Прискорення цифровізації ринку, збільшення обсягу електронних платежів

Джерело: [54, с.257]

Застосування таких стратегій дозволяє не лише підтримати стабільність платіжних систем під час воєнного стану, але й забезпечити поступове збільшення частки безготівкових розрахунків, інтеграцію нових технологій та підвищення фінансової мобільності населення. У довгостроковій перспективі це формує міцну

основу для стійкого розвитку українського фінансового ринку, підвищення конкурентоспроможності банків та зміцнення довіри користувачів до цифрових сервісів.

3.2 Інноваційні технології та цифрові рішення у розвитку платіжної інфраструктури

Цифровізація фінансового сектора стала однією з ключових передумов ефективного функціонування сучасних платіжних систем. В умовах України, особливо після початку воєнного стану, розвиток інноваційних технологій у платіжній інфраструктурі дозволяє забезпечити стійкість, швидкість та безпеку операцій навіть у складних обставинах. Основною рушійною силою змін є інтеграція мобільних та онлайн-сервісів, автоматизація обробки транзакцій, а також впровадження нових стандартів обміну даними, що підтримують Open Banking та цифрові гаманці.

Серед найважливіших напрямів розвитку виділяють мобільні платіжні рішення та QR-технології, що дозволяють здійснювати платежі швидко і без фізичної присутності у банку. Додатково, запуск електронних інструментів на кшталт є-гривні та інтеграція державних сервісів “Є-підтримка” забезпечує прямий доступ користувачів до державних послуг та виплат, значно скорочуючи часові та операційні витрати [6, с.62].

Інноваційна складова також включає штучний інтелект та машинне навчання для прогнозування платіжних потоків і виявлення потенційних шахрайських операцій. Використання аналітичних платформ дозволяє банкам та фінансовим компаніям відстежувати транзакції в режимі реального часу, знижувати ризики та підвищувати ефективність управління капіталом. Особливо

це важливо у воєнний час, коли нестабільність логістики та переміщення населення створюють додаткові ризики.

Крім того, цифрові рішення підтримують інтероперабельність платіжних систем, що забезпечує безперебійну роботу між різними банками та платіжними операторами. Впровадження версії 4.1 СЕП та підготовка до запуску Open Banking для фізичних осіб демонструють стратегічний підхід до модернізації фінансової інфраструктури та збереження високого рівня безготівкових платежів навіть у кризових умовах.

Аналітична таблиця 3.3 демонструє основні технологічні рішення, що вже застосовуються або готуються до впровадження в Україні, із коротким описом їх функціонального ефекту на платіжну систему та користувачів.

Таблиця 3.3 – Інноваційні технології та цифрові рішення у платіжній інфраструктурі України (2024–2025 рр.)

Технологія / рішення	Основні функції	Потенційний ефект	Сфера застосування
Мобільні платежі (Google Pay, Apple Pay, Garmin Pay)	Платежі без картки, NFC-транзакції	Підвищення швидкості, доступність платежів у будь-якому місці	Населення, МСБ
QR-платежі	Швидкі розрахунки за товари/послуги	Скорочення часу та витрат на обслуговування платежів	Роздрібна торгівля, державні послуги
Open Banking (API для фізичних осіб)	Інтеграція банківських послуг у сторонні сервіси	Доступ до нових фінансових сервісів, підвищення конкуренції	Банки, фінтех-платформи
Є-гривня	Цифровий платіжний інструмент	Альтернатива готівковим розрахункам, підвищення фінансової мобільності	Населення, державні виплати
AI/ML-аналітика	Моніторинг транзакцій, виявлення аномалій	Зменшення ризиків шахрайства, оптимізація фінансових потоків	Банки, платіжні системи
Інтероперабельність платіжних систем	Обмін даними між банками та операторами	Безперебійна робота платіжної системи	Банки, платіжні оператори

Джерело: [20, с.281]

Цифрові технології у платіжній інфраструктурі України не лише модернізують наявні процеси, але й відкривають можливості для створення

абсолютно нових фінансових сервісів. У період воєнного стану впровадження інновацій стало не розкішшю, а необхідністю для підтримки економічної активності та соціальної стабільності.

Одним із ключових напрямів є розвиток системи Open Banking, яка надає можливість банкам та стороннім фінтех-компаніям інтегрувати сервіси через стандартизовані API. Хоча на 01.08.2026 частина банків ще не запустила цей сервіс, наявна специфікація для фізичних осіб дозволяє передбачити поступове розширення функціоналу та зростання конкуренції серед провайдерів фінансових послуг [10].

Розвиток національної платіжної системи “Простір” демонструє стратегічну важливість національних рішень. Попри невелику частку карткових продуктів, “Простір” здатен забезпечувати транзакції навіть у разі обмежень міжнародних платіжних систем, що особливо актуально у разі санкцій або відключення зовнішніх сервісів.

Важливим фактором є запуск є-гривні як цифрового платіжного інструменту. Вона дозволяє державі безпосередньо здійснювати соціальні та бюджетні виплати, мінімізуючи операційні витрати та підвищуючи прозорість фінансових потоків. Інтеграція з мобільними гаманцями та банківськими додатками відкриває шлях до безпечних і швидких розрахунків для громадян.

Особливу увагу приділено державним ініціативам “Державний кешбек” та “Є-підтримка”, які стимулюють споживчу активність і цифрову фінансову поведінку. Впровадження цих механізмів підвищує рівень безготівкових розрахунків і одночасно надає зворотний зв’язок державі щодо популярності та ефективності окремих програм.

Аналітична табл. 3.4 демонструє основні проекти та цифрові інструменти, що реалізуються або плануються до впровадження у 2024–2025 роках, із короткою оцінкою їхнього впливу на платіжну систему та користувачів.

Таблиця 3.4 – Перспективні цифрові інструменти та інноваційні проєкти у платіжній системі України (2024–2025 рр.)

Інструмент / проєкт	Поточний статус	Основна функція	Очікуваний ефект
Open Banking для фізичних осіб	Частково впроваджено	API для інтеграції банківських послуг	Розширення фінансових сервісів, конкуренція, підвищення доступності
Національна платіжна система “Простір”	В експлуатації	Альтернатива міжнародним картковим системам	Стратегічна автономія, безпека платежів у кризових умовах
Є-гривня	Розробка та тестування	Цифровий платіжний засіб	Безготівкові державні виплати, підвищення фінансової мобільності
Державний кешбек	Впроваджується	Стимулювання споживчих платежів	Підвищення безготівкових розрахунків, економічна активність
Є-підтримка	Впроваджено	Виплати та сервіси для громадян	Підвищення доступності державних послуг, контроль бюджетних потоків
Мобільні гаманці	Масове використання	Платежі через смартфони	Зручність, швидкість, збереження економічної активності під час війни

Джерело: [11, с.190]

Інтеграція цих рішень створює умови для формування єдиного цифрового платіжного середовища, де банки, платіжні оператори та державні сервіси взаємодіють у стандартизованому форматі. Це дозволяє мінімізувати затримки у проведенні платежів та підвищити ефективність контролю над фінансовими потоками.

В умовах воєнного стану особливо важливим є розвиток мобільних платежів та онлайн-сервісів, які підтримують фінансову мобільність населення навіть за обмеженої присутності банкоматів і відділень. Цифрові інструменти дозволяють здійснювати платежі та перекази у будь-який час та в будь-якому місці, що є критично важливим для внутрішньо переміщених осіб.

Розвиток технологій аналітики та AI/ML дозволяє банкам оперативно виявляти аномалії, ризики шахрайства та перевіряти легальність транзакцій, що зменшує ймовірність фінансових втрат. Паралельно такі технології допомагають

державним органам контролювати бюджетні витрати та ефективність соціальних програм.

Особливу роль відіграє інтероперабельність платіжних систем, яка забезпечує безперервність функціонування платіжної інфраструктури навіть при локальних відмовах чи кіберзагрозах. Це критично для підтримки довіри громадян та міжнародних партнерів у складних умовах.

Важливим аспектом є масштабування цифрових сервісів на внутрішньому та міжнародному рівні. Інноваційні платіжні системи мають бути адаптовані для обробки великих обсягів транзакцій та інтеграції з глобальними фінансовими мережами, щоб забезпечити стабільність і швидкість міжнародних переказів.

Впровадження цифрових гаманців та QR-платежів у державних і комерційних сервісах дозволяє не лише підвищити швидкість транзакцій, а й зменшити витрати на обслуговування платіжної інфраструктури. Це особливо актуально для малих та середніх підприємств, які отримують доступ до сучасних фінансових інструментів без необхідності великих капіталовкладень.

Поступове впровадження є-гривні та Open Banking створює умови для інтеграції державних і приватних фінансових сервісів в єдину цифрову екосистему. Це сприяє розвитку фінансової грамотності громадян та стимулює інноваційні продукти на ринку.

Завдяки поєднанню інноваційних технологій та цифрових рішень, платіжна система України здатна не лише протистояти ризикам воєнного стану, але й закладати основу для стійкого та швидкого розвитку фінансового ринку у мирний час.

3.3 Рекомендації щодо удосконалення державної політики у сфері платіжних систем

Стабільність і ефективність платіжної системи є одними з найважливіших чинників, що визначають рівень фінансової безпеки країни та сприяють її економічному розвитку. У сучасних умовах, коли економіка швидко інтегрується у глобальні фінансові потоки та активно впроваджуються цифрові технології, надійна платіжна інфраструктура стає не просто зручністю, а критичною складовою національної безпеки. Особливо актуальною ця тема є в умовах воєнного стану, коли традиційні механізми фінансових розрахунків можуть зазнавати додаткових навантажень та ризиків, а будь-які збої в роботі платіжних систем можуть мати серйозні соціально-економічні наслідки, включно з порушенням обороту товарів та послуг, зростанням рівня недовіри населення до фінансових установ та обмеженням доступу до критично важливих ресурсів.

У цьому контексті державна політика у сфері платіжних систем повинна виконувати подвійну функцію: по-перше, ефективно реагувати на поточні виклики та оперативно усувати загрози, що виникають у фінансовому середовищі; по-друге, формувати довгострокові стратегічні рамки розвитку, які забезпечать не лише стабільність, а й інноваційний прогрес у сфері фінансових послуг. Такий підхід включає створення умов для впровадження сучасних технологій, наприклад цифрових гаманців, мобільних платіжних додатків, безконтактних карток та систем швидких платежів, які здатні підвищити доступність фінансових послуг для широкого кола користувачів, а також зменшити операційні витрати та ризики, пов'язані з готівковими операціями.

Одним із ключових напрямів у цьому процесі є вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність банків, платіжних операторів, фінтех-компаній та інших учасників фінансового ринку. Законодавчі та регуляторні механізми повинні бути достатньо гнучкими, щоб адаптуватися до стрімкого розвитку технологій і нових бізнес-моделей, водночас забезпечуючи належний

рівень захисту прав споживачів та безпеки фінансових транзакцій. Сучасна нормативна система має враховувати особливості цифрових активів, онлайн-платежів, а також потенційні загрози кібербезпеки, які можуть негативно вплинути на фінансову стабільність [11, с.12].

Крім того, вдосконалення правової бази сприяє формуванню здорової конкуренції на ринку платіжних послуг. Впровадження прозорих правил гри для всіх учасників — від великих банків до стартапів-фінтехів — створює сприятливі умови для інновацій, знижує бар'єри для входу на ринок та стимулює розвиток нових сервісів, що підвищують ефективність і зручність фінансових операцій для громадян та бізнесу. Це, у свою чергу, позитивно впливає на рівень фінансової інклюзії та загальний економічний розвиток, оскільки забезпечує більш широкий доступ до сучасних платіжних інструментів, спрощує міжнародні розрахунки та підвищує швидкість і надійність внутрішніх транзакцій.

Другим важливим аспектом у забезпеченні стабільності та ефективності фінансової системи є активне стимулювання впровадження цифрових платіжних інструментів, що стають ключовими елементами сучасної економіки. Державні ініціативи, такі як є-гривня, Державний кешбек, а також програма Є-підтримка, демонструють високий потенціал для підвищення рівня фінансової інклюзії, спрощення доступу населення до сучасних платіжних сервісів та збільшення частки безготівкових розрахунків у країні. Ці проєкти спрямовані не лише на зручність користувачів, але й на формування культури безготівкових платежів, що зменшує операційні витрати бізнесу, підвищує швидкість транзакцій та знижує ризики, пов'язані з готівковими розрахунками, зокрема крадіжками та підробками [33, с.16].

Ефективність впровадження цифрових інструментів значною мірою залежить від їх інтеграції з комерційними банками та існуючими платіжними системами. Для досягнення максимального результату необхідно забезпечити взаємодію державних сервісів із банківською інфраструктурою, мобільними додатками та електронними гаманцями, що дозволяє громадянам і підприємствам здійснювати швидкі та безпечні розрахунки безпосередньо в обраному ними каналі

обслуговування. Крім того, важливим є впровадження стандартів інтероперабельності, які дозволяють різним платіжним системам ефективно працювати разом та обмінюватися інформацією у режимі реального часу, що підвищує надійність і масштабованість фінансової інфраструктури.

Не менш важливим стратегічним завданням є розвиток національної платіжної системи “Простір”, яка забезпечує автономність фінансових розрахунків навіть у випадку обмежень або збоїв міжнародних карткових мереж. Така система є критично важливою для забезпечення національного суверенітету у сфері фінансових операцій, оскільки дозволяє державі зберігати контроль над внутрішнім платіжним трафіком та зменшує залежність від зовнішніх операторів. Функціонування “Простору” створює додатковий рівень безпеки для ключових секторів економіки, включно з державною сферою, обороною, критичною інфраструктурою та системами соціальних виплат, де навіть короткострокові збої можуть мати серйозні наслідки.

Розвиток національної платіжної системи також стимулює конкуренцію на ринку фінансових послуг, оскільки надає додаткову альтернативу міжнародним картковим операторам, що може впливати на зниження комісійних ставок та покращення якості обслуговування клієнтів. Важливо, що “Простір” не лише забезпечує безпеку та автономію, а й відкриває можливості для інноваційних фінансових продуктів, таких як державні цифрові сервіси, мобільні платформи для малого та середнього бізнесу, а також інтегровані рішення для електронної комерції та міжбанківських розрахунків.

Важливим напрямом є підвищення інформаційної безпеки та кіберзахисту платіжної інфраструктури. Державна політика повинна передбачати стандарти кібербезпеки, вимоги до шифрування даних та регулярний аудит систем. Це особливо актуально у період воєнного стану, коли загроза кібератак значно зростає.

Аналітична таблиця 3.5 демонструє ключові напрями вдосконалення державної політики, основні ініціативи та очікуваний ефект на розвиток платіжних систем.

Таблиця 3.5 – Стратегічні напрями вдосконалення державної політики у сфері платіжних систем [22, с.88]

Напрямок	Основні заходи	Очікуваний ефект	Пріоритетність
Нормативно-правова база	Адаптація законодавства до цифрових технологій, Open Banking, регулювання фінтех	Гнучке реагування на ризики, стимулювання інновацій	Висока
Розвиток національної інфраструктури	Підтримка “Простір”, є-гривня, інтеграція з мобільними платформами	Суверенітет, доступність платежів, стабільність	Висока
Фінансова інклюзія	Державний кешбек, Є-підтримка, спрощене відкриття рахунків	Збільшення частки безготівкових розрахунків, соціальна підтримка	Середня
Кібербезпека	Стандарти безпеки, аудит, шифрування даних	Захист від шахрайства та кібератак, підвищення довіри	Висока
Інноваційні сервіси	Open Banking, мобільні гаманці, QR-платежі	Підвищення зручності та швидкості платежів	Середня
Міжбанківська взаємодія	Інтероперабельність систем, стандарти обміну даними	Безперервність роботи, масштабованість, інтеграція	Середня

Джерело: [22, с.88]

Забезпечення ефективної взаємодії між державними органами, комерційними банками та платіжними операторами є одним із ключових факторів підвищення стабільності фінансової системи та зменшення ризиків можливих збоїв у процесі здійснення розрахунків. Така взаємодія передбачає координацію дій усіх учасників платіжного ринку, спільне планування розвитку інфраструктури та встановлення єдиних стандартів для проведення транзакцій. Стандартизація процесів дозволяє створити єдині протоколи обміну інформацією, уніфікувати технологічні рішення та забезпечити сумісність державних та комерційних платіжних систем. Це не лише знижує технічні та операційні ризики, а й відкриває можливості для безперервного розвитку цифрових фінансових сервісів, що стають більш доступними для громадян та бізнесу.

Одним із важливих завдань держави в цьому процесі є формування прозорості та ефективної системи моніторингу та оцінки результативності платіжних інновацій. Регулярне збирання статистичних даних про транзакції, аналіз динаміки використання різних платіжних інструментів та оцінка результатів державних

ініціатив дозволяють своєчасно виявляти проблемні зони, коригувати політику та оперативно реагувати на зміни у поведінці споживачів. Такий підхід забезпечує гнучкість державної політики та дозволяє адаптувати впровадження нових сервісів до потреб ринку, знижуючи витрати часу та ресурсів на непотрібні або малоефективні проєкти. Впровадження систем аналітики у режимі реального часу створює можливість прогнозувати ризики, виявляти потенційні збої та своєчасно мінімізувати негативний вплив на користувачів та фінансові установи [45, с.132].

Не менш важливим аспектом є підтримка державою конкурентного середовища на ринку платіжних послуг. Конкуренція стимулює комерційні банки та фінтех-компанії до постійного впровадження інновацій, удосконалення існуючих сервісів та оптимізації витрат на обслуговування клієнтів. В умовах конкурентного ринку компанії прагнуть підвищувати якість обслуговування, впроваджувати нові технології, такі як мобільні додатки, цифрові гаманці, швидкі платежі та інтелектуальні системи безпеки, що позитивно впливає на фінансову інклюзію та доступність послуг для всіх категорій населення. Державна політика у цьому випадку виконує роль регулятора та стимулятора одночасно: вона встановлює прозорі правила гри, захищає права споживачів та одночасно створює умови для інноваційного розвитку ринку.

Комплексне поєднання ефективної взаємодії між державними органами, моніторингу та аналітики, а також стимулювання конкуренції дозволяє сформувати фінансову екосистему, яка здатна швидко адаптуватися до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, підвищувати надійність і безпеку розрахунків, а також сприяти розвитку цифрових фінансових послуг у довгостроковій перспективі. У результаті це забезпечує стабільність фінансової системи, підвищує довіру населення до платіжних інструментів та підтримує економічне зростання країни навіть у складних умовах економічної та геополітичної невизначеності.

Ключовим є розвиток освітніх програм та підвищення фінансової грамотності населення, що дозволяє громадянам ефективно користуватися цифровими платіжними інструментами та мінімізувати ризики шахрайства.

Не менш важливим є розширення доступу до мобільних та онлайн-платежів для внутрішньо переміщених осіб, що забезпечує їхню фінансову мобільність і сприяє стабільності внутрішнього ринку.

Рекомендації щодо інтеграції державних ініціатив з комерційними платформами дозволяють зменшити час на транзакції, підвищити зручність користувачів та забезпечити більшу охопленість населення.

Важливо стимулювати інвестиції у платіжні технології, зокрема у розробку національних сервісів, які відповідають вимогам сучасного цифрового середовища та здатні працювати у кризових ситуаціях.

Одним із пріоритетів є забезпечення сумісності та стандартизації цифрових рішень, що дозволяє об'єднати різні платіжні системи та створити єдину ефективну екосистему.

Підвищення ефективності державної політики також передбачає регулярне оцінювання ризиків та загроз, включно з фінансовими, технічними та кібернетичними аспектами, що забезпечує стійкість платіжної системи в умовах кризи.

Завдяки системному підходу до розвитку платіжної інфраструктури можна досягти стабільності фінансової системи, зниження операційних витрат та підвищення довіри громадян і бізнесу до фінансових установ. Комплексне вдосконалення платіжних сервісів сприяє підвищенню швидкості проведення розрахунків, розширенню доступу населення до фінансових послуг та забезпеченню безперервності грошового обігу. Важливим результатом такого підходу є також зміцнення фінансової безпеки держави та підвищення конкурентоспроможності національного платіжного ринку.

Особлива увага приділяється інтеграції державних програм із міжнародними ініціативами, що забезпечує доступ до глобальних фінансових ринків і дозволяє підвищити ефективність переказів та соціальних виплат. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та впровадження європейських стандартів сприяють модернізації національної платіжної інфраструктури, підвищенню рівня її надійності та безпеки. Крім того, така

інтеграція створює сприятливі умови для розвитку інноваційних фінансових технологій і розширення можливостей транскордонних платежів.

Розвиток державної політики у сфері платіжних систем передбачає поєднання стратегічного планування та оперативного реагування, що дозволяє підтримувати стабільність фінансового сектору навіть в умовах воєнного стану та цифрових трансформацій. Реалізація відповідних заходів спрямована на вдосконалення нормативно-правового регулювання, посилення кіберзахисту та забезпечення безперебійного функціонування платіжної інфраструктури. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню ефективності фінансової системи, зростанню рівня безготівкових розрахунків і зміцненню економічної стійкості держави.

ВИСНОВКИ

Платіжні системи є фундаментальним елементом фінансової інфраструктури, що забезпечує стабільність і безперервність економічних процесів. Вони формують механізми руху коштів, які дозволяють організаціям та фізичним особам здійснювати безготівкові та готівкові операції, підтримуючи фінансову взаємодію всіх суб'єктів ринку. Теоретичні підходи до визначення платіжних систем свідчать про їхню багаторівневу структуру, де поєднуються національні та міжнародні інструменти, класичні банківські технології і сучасні цифрові рішення, що забезпечує гнучкість та адаптивність у різних економічних умовах. Застосування класифікаційних критеріїв дозволяє розрізняти системи за принципом організації, типом учасників, технологічними характеристиками та рівнем інтеграції з іншими фінансовими інструментами, що підкреслює їх стратегічну роль у державному регулюванні грошових потоків та формуванні довіри до фінансової системи.

Платіжні системи виконують ключові функції, що охоплюють передачу коштів, обробку платежів, гарантування безпеки та прозорості транзакцій. Їхня структура включає центральні розрахункові інститути, банки-емітенти, платіжні інтерфейси та технологічні платформи, що забезпечують безперервність операцій та управління ризиками. Теоретичний аналіз показує, що ефективна організація структури платіжної системи сприяє підвищенню фінансової стабільності, оптимізації операційних витрат та прискоренню обігу коштів. Особливу роль відіграє інтеграція сучасних цифрових інструментів, таких як токенизація та мобільні сервіси, що дозволяють підтримувати високий рівень доступності та швидкості здійснення платежів, одночасно мінімізуючи вплив зовнішніх та внутрішніх ризиків.

Світовий досвід розвитку платіжних систем свідчить про поступову цифровізацію, зростання ролі безконтактних та мобільних технологій, а також інтеграцію фінансових платформ у глобальні мережі. Такі тенденції впливають на

національній економіці через підвищення ефективності грошового обігу, зменшення витрат на операційні процеси, розвиток інноваційних фінансових послуг та зміцнення фінансової інклюзії. Аналітичні огляди показують, що країни з високим рівнем впровадження цифрових платіжних систем демонструють більшу стійкість у кризових умовах, швидкість адаптації до технологічних змін та можливість залучення інвестицій. Цей вплив формує основу для державної політики щодо регулювання та підтримки платіжних інфраструктур, забезпечуючи баланс між безпекою, конкурентоспроможністю та доступністю фінансових послуг для населення.

Аналіз динаміки кількості платіжних карток в Україні за 2021–2025 роки показує стійке зростання загальної кількості емітованих карток з 89,1 млн у 2021 році до 137,5 млн у 2025 році, що відповідає приросту майже на 54%. Активні картки збільшилися з 46,3 млн до 59,5 млн, а безконтактні – з 20 млн до 35 млн, що демонструє високий рівень цифровізації банківського сектору та адаптацію населення до нових технологій. Особливо динамічно зростає сегмент токенизованих карток – від 6,7 млн у 2021 році до 16,8 млн у 2025 році, що підкреслює ефективність впровадження інноваційних рішень у сфері електронних платежів. Лідером залишаються АТ КБ «ПриватБанк» (53,7% активних карток), АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» (16,6%) та АТ «Ощадбанк» (13,2%), на яких припадає понад 73% усіх активних платіжних карток, що свідчить про концентрацію ринку та домінування найбільших фінансових установ.

За період 2021–2025 років загальна кількість операцій із платіжними картками коливалася від 7 817,1 млн у 2021 році до 7 944,7 млн у 2024 році, зниження до 5 599,2 млн у 2022 році пояснювалося воєнними діями, що тимчасово обмежили доступ до банківських сервісів. Безготівкові операції залишаються пріоритетом – частка таких операцій зросла з 90,1% у 2021 році до 94,2% у 2024 році. Інфраструктура платіжних терміналів, банкоматів і пунктів продажу також демонструє адаптивність: кількість POS-терміналів зросла до 535,9 тис., пунктів продажу – до 570,9 тис., тоді як банкоматів стало менше – 15,5 тис., що відображає загальний тренд переходу на безготівкові розрахунки та цифрові сервіси. За I

півріччя 2025 року понад 95% усіх операцій було здійснено безготівково, а середній чек операцій із переказів коштів на банківські рахунки становив 2 402 грн, що майже у 4 рази перевищує чек онлайн-оплати товарів та послуг.

Розвиток платіжних систем в Україні супроводжується низкою проблем, що пов'язані з воєнним станом, кіберзагрозами та нерівномірним розширенням інфраструктури. Певні регіони мають обмежену кількість POS-терміналів і банкоматів через бойові дії, що впливає на доступність фінансових послуг. Крім того, існують ризики відключення міжнародних систем Visa та MasterCard, що робить критично важливим функціонування національної системи «Простір». Цифровізація відкриває нові можливості, зокрема токенізацію та мобільні платежі, проте водночас збільшує вразливість до кібератак, технічних збоїв і помилок користувачів. Аналітика демонструє концентрацію операцій у кількох банках-лідерах та зростання частки безготівкових технологій, що підкреслює потребу в державному регулюванні та впровадженні механізмів контролю, безпеки та підтримки фінансової стабільності.

Покращення ефективності платіжних систем в Україні потребує інтеграції сучасних технологій, підвищення безпеки транзакцій, оптимізації операційних процесів та адаптації до міжнародних стандартів. Розширення цифрових каналів обслуговування, підвищення доступності банківських послуг для різних категорій населення, а також розвиток мобільних сервісів сприяє збільшенню швидкості та надійності проведення операцій. Важливим аспектом є координація між державними органами та фінансовими установами, впровадження аналітичних систем моніторингу та автоматизація процесів контролю.

Сучасні інноваційні технології, такі як Open Banking, токенізація, мобільні гаманці та біометрична автентифікація, є ключовими драйверами розвитку платіжної інфраструктури. Їх впровадження дозволяє зменшити час транзакцій, підвищити безпеку платежів, оптимізувати витрати банків і користувачів, а також стимулювати розвиток нових фінансових продуктів. Цифрові рішення підтримують масштабування безготівкових операцій, розширення доступу до фінансових послуг для внутрішньо переміщених осіб та малих підприємств, а

також інтеграцію платіжних систем із державними ініціативами на кшталт «є-гроші» та «є-підтримка».

Для підвищення ефективності національної платіжної системи держава повинна здійснювати стратегічне регулювання, впроваджувати стандарти безпеки та підтримувати інноваційні ініціативи. Рекомендовано розширити охоплення Open Banking для фізичних та юридичних осіб, стимулювати розвиток токенизованих платежів, підтримувати національні проєкти, такі як «Простір», та забезпечувати цифрову фінансову інклюзію. Важливою складовою є контроль за дотриманням міжнародних стандартів і забезпечення доступу до сучасної платіжної інфраструктури навіть у кризових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б., Ткачук В. Платіжні системи: фундаментальні засади та перспективи трансформації. *Економічний аналіз*. 2021. Том 29. № 3. С. 63–73.
2. Архірейська Н. В., Кучкова О.В. Сучасні тренди платіжного ринку України – безготівкові розрахунки та електронні гаманці. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/81.pdf
3. Батієвська О. В. Функціонування електронних платіжних систем та шляхи їх розвитку. П'ятдесят сьомі економіко-правові дискусії : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Львів, 26 травня 2021 р.). Львів, 2021. С. 33–36. URL: http://www.spilnota.net.ua/data/downloads/file_1636117618.pdf#page=33
4. Безготівка на піку популярності: у I кварталі українці здійснили понад 2 млрд транзакцій із використанням карток. Finteco: Головні економічні новини України та світу: Офіційний вебпортал. URL: <https://finteco.com.ua/article/17637-bezgotivka-na-piku-populiarnosti-u-i-kvartali-ukraintsi-zdiysnyly-ponad-2-mlrd-tranzaktsiy-iz-vykorystanniam-kartok/>
5. Безготівкові розрахунки у 2024 році суттєво переважали серед операцій з платіжними картками. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezgotivkovi-rozrahunki-u-2024-rotsi-suttyevo-perevajali-sered-operatsiy-z-platijnimi-kartkami>
6. Бітнер І., В'язовий С. Визначення перспективних напрямків вдосконалення безготівкових розрахунків та їх стандартизація для українського ринку платежів. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку: збірник наукових праць*. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. Вип. 1 (4). С. 62–69. DOI: <https://periodicals.karazin.ua/fcs/issue/view/1147/1596>
7. Буря А., Хорозян Е. Сучасний стан та перспективи розвитку платіжних систем в Україні. *Фінанси України*. 2021. С. 22 - 24.

8. В Україні перебуває в обігу 110 мільйонів платіжних карток — статистика НБУ. Мінфін: Офіційний вебпортал. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/09/04/111964135/>

9. Дані про кількість електронних платіжних засобів та платіжних пристроїв, які використовувались для здійснення операцій з платіжними картками, в розрізі учасників карткових систем станом на 01.07.2025. Статистика по картках за червень 2025. З набору даних: Ринок платіжних карток в Україні. Дія: Офіційний вебпортал. URL: <https://data.gov.ua/dataset/268c4e19-7410-4dc5-9309-65d46cc0f11a/resource/91d6a145-bf54-4f2a-b24f-64b9093d16ae/download/statistika-po-kartkakh-za-cherven-2025.zip>

10. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Джусов О.А., Піляк О. І. Поточний стан, проблеми та перспективи розвитку платіжних систем в Україні. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 190 – 196.

12. Другий рік повномасштабної війни: обсяги безготівкових розрахунків зростають. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/drugiy-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-zrostayut>

13. Євдокімова М.О. Особливості функціонування та проблемні питання розвитку платіжних систем в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 3 (69). С. 97 – 102.

14. Загальні дані про кількість клієнтів, електронних платіжних засобів та платіжних пристроїв, які використовувались для здійснення операцій з платіжними картками. Дані у розрізі платіжних систем. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=PC_table_1.xlsx

15. Закон України «Про банки і банківську діяльність» : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14>

16. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20>

17. Закон України «Про Національний банк України» : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14>

18. Закон України «Про платіжні послуги» : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1591-20>

19. Заруцька О.П., Прохорець Т.Б. Особливості функціонування платіжних систем в Україні. *Молодий вчений*. 2020. № 10 (50). С. 882 – 885.

20. Затонацька Т. Г., Сусленко В. В., Лаврентьев М. М. Трансформація електронних платіжних систем в умовах цифрової економіки. Цифрова економіка як фактор економічного зростання держави / за заг. Ред О. Л. Гальцової. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 281–297. URL: <http://surl.li/rumdq>

21. Затонацька Т., Вольвач О. Сучасний стан українського ринку електронних платіжних систем. *Світ фінансів*. 2021. № 2. С. 118–128. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/43480>

22. Іванов, В., Петренко, О. Вплив євроінтеграційних процесів на трансформацію платіжної системи України: виклики та можливості. *Вісник Національного банку України*. 2024. С. 88-95.

23. Квасницька Р., Форкун І., Гордєєва Т. Сучасні підходи забезпечення інформаційної безпеки платіжних систем та їх кіберзахисту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Т. 1. С. 47–52

24. Кількість активних платіжних карток впала найбільше за три роки. Financial club: Офіційний вебпортал. URL: <https://finclub.net/news/kilkist-aktyvnykh-platizhnykh-kartok-vpala-naibilshe-za-try-roky.html>

25. Кількість та сума безготівкових розрахунків платіжними картками у першому ISSN2304-1692ФІНАНСОВИЙПРОСТІР2025№3(57)0)95півріччі 2025 року зросли. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-ta-suma-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami-u-pershomu-pivrichchi-2025-roku-zrosli>

26. Козир Ю. Р. Передумови функціонування електронних платіжних систем. Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон – м. Хмельницький, 27–28 квітня 2023 р.). Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2023. С. 502–504. URL: <http://surl.li/rulkv>

27. Кушнерьов О.С., Доценко Т. В. Платіжні системи : конспект лекцій. 2020. С. 268.

28. Литвинчук, І., Назаренко, Т., & Дячук, В. (2024). Оцінка ринку платіжних карток в Україні. *Економіка та суспільство*, (64). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-11>

29. Лупенко Ю.О., Ситник І.П. Особливості функціонування сучасної моделі платіжної системи України. *Збірник наукових праць*. 2021. №5-6. С. 282–283.

30. Методичні рекомендації з управління ризиками в платіжних системах. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Guidelines_risk_management_ps.pdf?v=14

31. Мусієнко М.М., Кузьмінський В.З. Розвиток платіжних систем в Україні. Науково-практична конференція молодих учених «Актуальні питання сучасної науки та практики». 2024. С. 248 - 251.

32. Національна платіжна система «ПРОСТІР». URL: https://prostir.gov.ua/uploads/files/PROSTIR_consumer_info_ua.pdf

33. Національна платіжна система ПРОСТІР. URL: <https://prostir.gov.ua/>

34. Національний банк України. Платежі та розрахунки. Безготівкові розрахунки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments> (дата звернення: 14.06.2025).

35. Національний банк України. Звіт з оверсайту інфраструктури фінансового ринку за 2024 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2024.pdf?v=14

36. Обсяги безготівкових розрахунків в Україні зростають, попри війну. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-v-ukrayini-zrostayut-popri-viynu>

37. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк» URL: <https://privatbank.ua/>

38. Платіжна інфраструктура, 2021 рік. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-2021-rik>

39. Платіжна інфраструктура, 2022 рік. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-2022-rik>

40. Платіжна інфраструктура, 2023 рік. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-ta-platijni-kartki-iv-kvartal-2023-roku>

41. Платіжна інфраструктура, 2024 рік. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-ta-platijni-kartki-iv-kvartal-2024-roku>

42. Платіжна інфраструктура, I півріччя 2025 року. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-ta-platijni-kartki-i-pivrichchya-2025-roku>

43. Пожидаєва М. А. Еволюція використання електронних платіжних інструментів: фінансово-правовий аспект. *Правові горизонти*. 2020. № 20 (33). С. 82–87.

44. Пожидаєва, М. А. Платіжні системи: теоретичні засади та фінансово-правове регулювання в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 2020 р., С. 65 - 66

45. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>
46. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, I півріччя 2025 року. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-i-pivrichchya-2025-roku>
47. Ситник І., Васильчук І., Колодізев О., Вжитинська К., Кузьміна О., Смоляк В. Аналіз стану платіжних систем в Україні в контексті європейського вектору розвитку цифрової економіки та глобалізаційноінтеграційних процесів. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022. Том 6 (47). С. 34 - 50.
48. Ситник І.П., Коротка А.П. Перспективи використання європейського досвіду функціонування платіжних систем в Україні. *Проблеми системного переходу в економіці*. 2019. № 2 (70). С. 80 – 85.
49. Снідко Є. А., Хилько І. І. Розвиток електронних платіжних систем та їх вплив на фінансову стабільність. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку : матеріали VII Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 23–24 листопада 2023 р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 78–79. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16583/1/zbirnyk-tez-24-11-23-78-79.pdf>
50. Ставерська Т. Еволюція платіжних систем: інновації на шляху до цифрового майбутнього. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-85>
51. Статистика платіжних систем України за I півріччя 2025: від операцій до інновацій. Finteco: Головні економічні новини України та світу: Офіційний вебпортал. URL: <https://finteco.com.ua/publications/22617-statystyka-platizhnykh-system-ukrainy-za-i-richchia-2025-vid-operatsiy-do-innovatsiy/>
52. Тищенко О. І., Тищенко В. В. Розвиток системи електронних платежів Національного банку України. *Вісник СНУ імені Володимира Даля*. 2024. № 6 (286). С. 129–140. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-286-6-129-140>

53. Топ-10 банків: на них припадає 96% чинних карток. Скільки-скільки: Офіційний вебпортал. URL: <https://skilky-skilky.info/sered-aktyvnykh-kartok-97-prypadaiut-na-10-bankiv/>

54. Тищенко Д. О. Сучасні тенденції розвитку державних фінансів та цифровізації фінансової системи України. *Фінанси України*. 2022. № 7. С. 54–61. URL: https://fef.kneu.edu.ua/ua/depts7/k_finansiv/vikladachi_kf/Tyshchenko.D.O/

55. Трусова Н. В., Чкан І. О. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 257–263. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-257-263>

56. У І кварталі 2025 року зберігався тренд на зростання частки та обсягів безготівкових розрахунків платіжними картками. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-i-kvartali-2025-roku-zberigavsya-trend-na-zrostannya-chastki-ta-obsyagiv-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami>

57. Українська О.Л. Державне регулювання платіжних систем. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 76-77. С.17-23

58. Шапран Н. С. Прогнозування ринкової вартості акцій в умовах трансформації фінансового ринку України. *Вісник Київського національного економічного університету*. 2021. № 4. С. 112–118. URL: https://fef.kneu.edu.ua/ua/depts7/k_finansiv/vikladachi_kf/Shapran.N.S/

59. Bublyk Y., Shapoval Y., Shpanel-Yukhta O., Brus S. Effect of financial access on cashless economy: *The case of Ukraine. Banks and Bank Systems*. 2023. Vol. 18, Issue 1. Pp. 91–102. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.18\(1\).2023.08](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.18(1).2023.08)

60. Cashless-розрахунки в Україні стабільно зростають. Національний банк України: Офіційний вебпортал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/cashless-rozrahunki-v-ukrayini-stabilno-zrostayut>

61. International Monetary Fund. Ukraine: 2023 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. Washington, D.C., December 2023 URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/1UKREA2023003.pdf>

62. Orman I., Teker D., Teker S. Evolution of digital payment systems and a breakthrough. *Journal of Economics, Management and Trade*. 2022. Vol. 28. No. 10. P. 100–108. DOI: <http://www.doi.org/10.9734/JEMT/2022/v28i1030452>